Programkomiteens førsteutkast til Høyres stortingsvalgprogram for 2017-21

Kjære Høyrevenner,

Høyres programkomité legger med dette frem sitt førsteutkast til program for neste stortingsperiode. Vi har arbeidet med flere tusen innspill fra enkeltpersoner, mange organisasjoner bedrifter, institusjoner og andre virksomheter, i tillegg til lokalforeninger og fylkesforeninger i Høyre. Vi håper du som er medlem, eller kanskje har lyst til å bli medlem i Høyre bidrar i debatten fremover. Arranger åpne møter, café- eller pubmøter, diskusjoner og debatter i sosiale medier og finn ut hva du mener. Si gjerne fra til oss om hva du er uenig i, og hva du mener mangler.
Send inn endringsforslag, kommentarer og tilleggsforslag til programkomiteen innen 15. november 2016, på hoyre.no/innspill. Over nyttår 2017 kommer endelig innstilling fra programkomiteen som skal behandles på Høyres landsmøte i mars 2017.

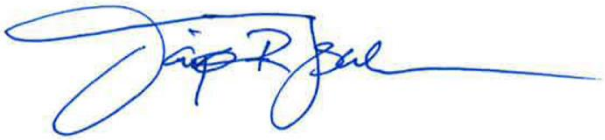

Torbjørn Røe Isaksen

Nikolai Astrup

Programkomiteen består av:

Torbjørn Røe Isaksen, Telemark, leder
Nikolai Astrup, Oslo, nestleder
Kent Gudmundsen, Troms
Grete Ellingsen, Nordland
Ingrid Skjøtskift, Trøndelag
Ole Gunnar Krakhellen, Sogn og Fjordane
Jana M. Hoff, Hordaland
Tina Bru, Rogaland
Harald Furre, Vest-Agder
Gunn-Cecilie Ringdal, Buskerud
Paul Chaffey, Akershus
Kristian Tonning-Riise, Unge Høyres Landsforbund

Bedre løsninger trygger Norge

Høyres program for 2017-2021

Programkomiteens førsteutkast:

Bedre løsninger trygger Norge 1

Høyres program for 2017-2021 Programkomiteens førsteutkast: 1

Bedre løsninger trygger Norge 4

Trygghet i hverdagen 5

En god start i livet 5

Mulighet til å delta og bli inkludert 5

Trygghet for hjelp når du trenger det 6

Det grønne skiftet 6

Et trygt land 7

Et sterkt forsvar 7

Trygghet i hverdagen 8

Ta vare på de unge 8

Trygge lokalsamfunn og et effektivt politi 9

Beredskap mot trusler og fare 10

Et moderne rettsvern 10

Forbrytelser og straff 11

Norges rolle i verden 12

Utvikling gjennom idealisme og realisme 13

Menneskerettighetene 14

Nordområdene 14

Streng asylpolitikk, god integrering 15

Mangfold og integrering 16

Sikre og skape arbeidsplasser 17

Trygg økonomisk styring 18

Arbeidsplasser, eierskap og entreprenørskap 18

Industri og næringsliv for fremtiden 19

Havnasjonen Norge 20

Grønn vekst 20
Kraftnasjonen Norge 21
Fremtidens olje- og gassnæring 22
Industri, mineraler og bergverk 22
Digitale muligheter og delingsøkonomi 23
Styrke Norge som reisemål 24
Raskere frem og tryggere hjem 24
Raskere veiutbygging og bedre trafikksikkerhet 25
Kollektivtransporten skal styrkes 26
Jernbanen knytter regionene sammen 26
Mer gods på sjøen og bedre sjøsikkerhet 27
En god og desentralisert flyplasstruktur 27
Digital infrastruktur over hele landet 28
En god start i livet 29
En god barndom 29
Valgmuligheter til familiene 29
Barnets beste 30
Mangfold og likeverd 30
De første årene 31
En inkluderende kunnskapsskole 32
Videregående opplæring og yrkesfag 33
Gode lærere og skoleledelse 34
Aktive skoleeiere for å styrke elevenes læring 35
Livslang læring 36
Attraktive fagskoler 36
Høyere utdanning og forskning 37
Bedre kvalitet på studiene og en enklere studenthverdag 38
Trygghet for hjelp når du trenger det 38
Et godt arbeidsliv for alle 39
Ny sjanse 40
Trygghet for dem som faller utenfor arbeidslivet 41
Flere år og flere muligheter 41
Pasientens helsetjeneste 42
Bedre folkehelse kan hindre sykdom 42
Nærhet mellom pasient og behandler 43

Hjelp av eksperter når du trenger det ... 44
Bedre psykisk helse ... 45
En verdig rusomsorg ... 46
Bioteknologi ... 47
God helse for en god alderdom ... 47
Grønn omstilling og en bærekraftig fremtid ... 48
Internasjonalt klimaarbeid ... 49
Foregangsland for fornybar energi ... 49
En utslippsfri transportsektor ... 50
Kollektiv, sykkel og gange ... 5050
Miljøvennlige kjøretøy ... 51
Grønn skipsfart ... 51
Sirkulær økonomi – bedre utnyttelse av ressurser i omløp ... 51
Klimavennlige bygg ... 52
En grønnere olje- og gassnæring ... 53
Natur og biologisk mangfold ... 53
Dyrevern og dyrevelferd ... 54
Kultur og mangfold ... 54
Et fritt og levende kulturliv ... 55
Norsk kulturarv og språk ... 56
Idrett og frivillighet – deltagelse for alle ... 57
Medier – åpenhet og demokrati ... 57
Samene og nasjonale minoriteter ... 58
Mangfold i tros- og livssyn ... 58
Fornye, forenkle og forbedre offentlig sektor ... 59
En god og serviceorientert offentlig sektor ... 59
Produktivitet i offentlig sektor ... 60
Det offentlige skal være en attraktiv arbeidsplass ... 61
Levende distrikter og lokalsamfunn ... 61
En offensiv storbypolitikk ... 62
Raskere boligbygging ... 63
Styrke det lokale selvstyret ... 64

Bedre løsninger trygger Norge

Norge er et godt land å bo i. Gjennom generasjoner har vi utviklet et samfunn med høy økonomisk velstand og gode velferdsordninger, et samfunn der vi har tillit til hverandre og kan jobbe sammen om felles mål, og et land hvor vi vil gi muligheter til alle uavhengig av bakgrunn. Vi har nytt godt av en solid og åpen økonomi og handel med utlandet. Norge skal være et samfunn som gir både muligheter til å satse og trygghet når du trenger det. Vår jobb er å ta vare på det beste av Norge og bringe det videre til kommende generasjoner, samtidig som vi bedrer mulighetene for de som i dag faller utenfor.

Verden endrer seg, samfunnet endrer seg, nye muligheter skapes og nye utfordringer må løses. Da er gårsdagens løsninger ikke alltid tilstrekkelige. Høyre vil ruste Norge for fremtiden gjennom gradvis endring og skrittvise reformer. Ikke fordi endring er et mål i seg selv, men fordi vi som samfunn må håndtere endringene og gjøre det beste ut av dem.

Ny utrygghet:
Verden er mer ustabil enn på mange år. Nye trusler fra autoritære krefter, terrorangrep mot uskyldige og flere ustabile stater påvirker også oss her hjemme. Vi må møte denne situasjonen ved å sikre et sterkt forsvar, effektiv beredskap og en stabil og forutsigbar utenriks- og sikkerhetspolitikk.

Den store omstillingen:
Olje- og gassnæringen vil være viktig i mange tiår fremover, men vi vet at Norge både trenger flere økonomiske ben å stå på og skal bli et lavutslippssamfunn innen 2050. Vi skal gjennom et grønt skifte som reduserer klimagassutslippene og bidrar til miljøvennlig og bærekraftig verdiskaping. Det handler om arbeidsplasser, og det handler om velferden vår. Det må være enkelt og attraktivt å starte nye bedrifter, utvikle og ta i bruk ny teknologi og skape nye arbeidsplasser. Vi må oppmuntre til innsats og initiativ for å trygge arbeidsplassene og velferden i hele samfunnet.

Bærekraftig velferd:
Norge vil få mindre inntekter fra oljen i årene fremover. Samtidig står vi ovenfor uløste oppgaver på en rekke områder: Barn skal få en god start i livet, vi skal ta imot og integrere flyktninger og asylsøkere, bekjempe skadelige sosiale forskjeller og sikre en god og verdig eldreomsorg selv om det blir flere eldre. Velferdssamfunnet vårt er ikke sterkere enn grunnmuren den er bygget på. Hvis vi ikke klarer å prioritere de viktigste oppgavene først, vil velferden for oss alle bli svekket. Vi må prioritere det offentliges kjerneoppgaver, og vi må bruke oljeinntektene våre til beste også for kommende generasjoner.

Høyres visjon er et samfunn med muligheter for alle. Politikk er viktig, men et godt samfunn kan ikke simpelthen vedtas av politikere. Et godt samfunn har frihet og mangfold, og gir rom for innsats og initiativ fra enkeltmennesker, familier, lokalsamfunn, frivillige og næringsliv. I neste fireårsperiode vil landet vårt stå overfor store utfordringer og nye muligheter, og valgene vi tar spiller en rolle for hvordan tryggheten og mulighetene vil se ut for neste generasjon.

I neste periode vil Høyre ha nye ideer og bedre løsninger som trygger Norge og skaper flere muligheter. Dette er våre viktigste saker:

Trygghet i hverdagen

Høyre vil sikre den grunnleggende tryggheten gjennom et sterkt forsvar. Som en del av utenrikspolitikken ønsker Høyre å sikre europeiske grunnverdier, som velferd, likebehandling og demokrati. Vi vil ha et synlig og tilstedeværende politi, og føre en streng og forutsigbar asylpolitikk.

Høyre vil:

- Ha et synlig og effektivt politi som bidrar til å forebygge, bekjempe og oppklare kriminalitet, og som forhindrer terror og radikalisering.
- Føre en streng og forutsigbar asylpolitikk.
- Bruke mer penger på å ruste opp Forsvaret.
- Føre en utenrikspolitikk som forsvarer norske interesser, demokrati og menneskerettighetene.

En god start i livet

Høyre vil gi alle mulighet til en god oppvekst og en god utdannelse. Den norske barnehagen og skolen skal gi den enkelte trygge rammer og nødvendige ferdigheter til å klare seg gjennom resten av livet.

Høyre vil:

- Satse på læring gjennom lek i barnehagen for å stimulere til barns sosiale utvikling, og sørge for at barn har gode språkferdigheter når de begynner på skolen.
- Ha en forsterket satsing på tidlig innsats i skolen slik at alle barn lærer seg grunnleggende ferdigheter og opplever mestring i skolen.
- Fortsette løftet for yrkesfagene og flere lærlingplasser.
- Styrke hjelpetilbudet til utsatte barn og unge.

En jobb å leve av og mulighet til å satse

Høyre vet at den viktigste velferden er å ha en jobb å gå til. Vi må både trygge arbeidsplassene vi har, og legge til rette for å skape nye. Vi må oppmuntre entreprenørskap og gründere, og sikre at bedriftene våre får mulighet til å vokse. Høyre vil ha et inkluderende arbeidsliv der flere enn i dag deltar.

Høyre vil:

- Sikre arbeidsplassene gjennom trygg økonomisk styring og gode vilkår for bedriftene.
- Oppmuntre og legge til rette for at flere starter nye arbeidsplasser.
- Videreføre den store satsingen på forskning og utvikling.
- Fortsette satsingen på å bygge ut og ruste opp vei og jernbane.
- Fortsette arbeidet med forenkling og reduksjon av unødvendig byråkrati.

Mulighet til å delta og bli inkludert

Høyre vil sørge for at alle som kan og vil, får delta i samfunnet. Personer som står utenfor av ulike årsaker, må sikres tilrettelegging eller hjelp. Høyre vil bidra til at alle kan delta på fellesarenaer som barnehagen, skolen, arbeidsplassen og i frivillige organisasjoner.

Høyre vil:

- Ha rask og målrettet innsats for å gi nyankomne norskopplæring og nødvendig bistand til å komme i arbeid.
- Styrke de sosiale entreprenørenes muligheter til å delta i velferdsarbeidet i samfunnet.
- Sørge for at alle barn kan norsk før de begynner på skolen.
- Sikre at alle barn og unge får mulighet til å delta på fritidsaktiviteter og på sosiale og faglige arenaer.

Trygghet for hjelp når du trenger det

Høyre vil ha et velferdssystem som gir hjelp når du trenger det. Vi vil skape pasientens helsetjeneste og fortsette arbeidet med å redusere helsekøene. Vi må bekjempe sosiale forskjeller gjennom et bedre utdanningssystem og mer målrettet hjelp til dem som trenger det mest. Velferdssystemet må gi folk en ny sjanse, ikke låse dem ute fra arbeidsmarkedet.

Høyre vil:

- Fortsette arbeidet med å redusere ventetidene i helsetjenestene.
- Utvide pakkeforløpene som er innført i kreftbehandlingen til å inkludere flere folkesykdommer.
- Bygge ut det psykiske helsevernet.
- Reformere velferdssystemet for å sikre den grunnleggende tryggheten og gi flere en sjanse i arbeidslivet.
- Prioritere de viktigste offentlige oppgavene og være varsom med nye, store utgiftsøkninger.

Det grønne skiftet

Høyres ideologiske utgangspunkt er forvalteransvaret. Vi må etterlate kloden vi overtok Fra våre forfedre, i minst like god stand til våre etterkommere. Det grønne skiftet gir oss muligheter til å utvikle ny teknologi og skape nye arbeidsplasser. Høyre mener Norge skal realisere lavutslippssamfunnet og bidra til at Paris-avtalen oppfylles.

Høyre vil:

- Legge til rette for omstillingen til et grønnere samfunn med nye, bærekraftige arbeidsplasser, gjennom å stille miljøkrav og ved å bruke skatte- og avgiftssystemet.
- Bidra til rask innfasing av null- og lavutslippsløsninger slik at transportsektoren blir utslippsfri.
- Styrke statlige støtteordninger som reduserer den økonomiske risikoen en rekke bedrifter påtar seg ved å prøve ut ny teknologi.
- Stille krav og innføre tiltak som bidrar til miljøvennlig by- og stedsutvikling i kommunene.

Et trygt land

Et sterkt forsvar

Høyre vil ha et ha moderne forsvar med mobile og slagkraftige land-, luft- og sjøkapasiteter.

Statens viktigste ansvar er å sørge for borgernes sikkerhet og samfunnets trygghet. Høyre vil videreutvikle et forsvar som sikrer norske interesser, suverenitet og handlingsfrihet, og som gjør oss i stand til å oppfylle våre forpliktelser til å bevare og styrke det sikkerhetspolitiske samarbeidet i NATO og i våre nærområder. Forsvaret skal, sammen med allierte, virke avskrekkende og kunne forsvare norsk og alliert territorium. Høyre mener Norges sikkerhetspolitiske interesser ivaretas best ved å bidra til avspenning, sikkerhet og stabilitet, både i norske nærområder og globalt.

Høyre vil vri midlene til den den spisse enden av Forsvaret for vår operative evne. Det er viktig å sørge for tilstrekkelige økonomiske vilkår for øving og trening, drift og vedlikehold, oppgraderinger og rekruttering av egnet og motivert personell. Den strukturen vi velger for Forsvaret må kunne understøttes økonomisk slik at vi kan bemanne og opprettholde et operativt nivå på våre alle kapasiteter.

Høyre vil beholde at verneplikten. Det at vi har norsk forsvarsindustri, bidrar til å styrke forsvarsevnen gjennom en høy grad av forsyningssikkerhet og materiellberedskap. Nasjonale løsninger for utvikling, produksjon og vedlikehold av kritisk materiell er nødvendige for ivaretakelse av vår sikkerhet.

Høyre vil:

- Styrke Forsvaret og ha som langsiktig ambisjon at vi skal oppfylle NATOs mål om å bruke 2 pst. av BNP på Forsvaret.
- Sikre et helhetlig og balansert forsvar med gjensidig forsterkende kapasiteter innen land-, sjø- og luftmakt.
- Sikre sterk norsk territoriell tilstedeværelse, situasjonsforståelse, suverenitetshevdelse og en troverdig forebyggende avskrekking.
- Sørge for at Norge opprettholder de forpliktelser som følger av NATO-samarbeidet, både ved å støtte opp om NATOs permanente tilstedeværelse i Norge, og gjennom å bistå militært og humanitært i NATO-ledede operasjoner internasjonalt.
- Bekjempe internasjonal terrorisme gjennom et bredt sett av virkemidler: Politisk, økonomisk og gjennom deltakelse i internasjonalt samarbeid og internasjonale operasjoner.
- Fortsette den nødvendige omstillingen og moderniseringen av Forsvaret for å øke den operative evnen og være godt rustet til å møte dagens og fremtidens trusselbilde.
- Videreutvikle det nordiske forsvarssamarbeidet (NORDEFCO) som et tillegg til samarbeidet med våre allierte i NATO.
- Sørge for at Norge opprettholder sine forpliktelser som følger av NATO-samarbeidet, både ved å støtte opp om alliert mottak og støtte, og gjennom å bistå i NATO-ledede operasjoner internasjonalt.

- Ha stabile og forutsigbare rammer for forsvarsindustrien.
- Samarbeide mer med andre nasjoner om anskaffelse av forsvarsmateriell.
- Legge til rette for at Forsvarets avdelinger kan øke nivået på øving og trening og sikre kortere klartider.
- Videreutvikle det bilaterale forsvarssamarbeidet med USA når det gjelder forhåndslagring av materiell i Norge.
- Styrke den operative kapasiteten i cyberforsvaret og etterretning i tråd med ny teknologi og krav til samordning.

Trygghet i hverdagen

Høyre vil ha et synlig og effektivt politi som bidrar til å forebygge, bekjempe og oppklare kriminalitet, og som forhindrer terror og radikalisering.

Norge og Europa er utsatt for alvorlige trusler som retter seg mot både enkeltpersoner, institusjoner og viktige verdier i vårt samfunn. Krig i våre nærområder, terror, menneskehandel, kidnapping og cyberkriminalitet er eksempler på at det er skapt et nytt trussel- og kriminalitetsbilde. Høyre mener det gjør det nødvendig å forsterke beredskapen mot anslag rettet mot norske borgere, institusjoner, næringsliv og sivil sektor. Befolkningens grunnleggende rettsikkerhet og personvern skal ivaretas. Høyre vil styrke beredskapen ved kriser og ha strenge straffer for alvorlig kriminalitet som drap, overgrep, menneskehandel, terror, radikalisering og hatkriminalitet.

Ta vare på de unge

Høyre vil styrke det kriminalitetsforebyggende arbeidet. Tiltak mot radikalisering og ekstremisme må prioriteres.

Det viktigste forebyggende arbeidet starter med barn og unge. Gode skoler og varierte fritidstilbud er viktige forutsetninger for inkluderende lokalsamfunn og gode oppvekstvilkår for barn. Høyre vil ha et synlig og tilstedeværende politi som samarbeider godt med lokalsamfunn, frivillige organisasjoner, idrettslag, skolen, kommunen og kriminalomsorgen. Høyre vil bekjempe åpne rusmiljøer og vil ha nulltoleranse mot salg av illegale rusmidler i områder der barn og unge ferdes.

Arbeidet med å forebygge radikalisering og ekstremisme må prioriteres. Kommuner må lære av andre kommuner som har fått i gang viktig arbeid på dette området, slik at evnen til å oppdage unge i faresonen blir større, og muligheten til å sette inn nødvendige tiltak i tide må forbedres.

Høyre vil:

- Ha et tilgjengelig politi med god lokal tilstedeværelse kombinert med sterkere fagmiljøer i politidistriktene.

- Videreutvikle politirådene og styrke det lokale forebyggende arbeidet. Styrke den nasjonale innsatsen mot radikalisering og ekstremisme.

- Videreutvikle målrettede tiltak for lokalt arbeid mot radikalisering og voldelig ekstremisme.

- Forbedre bruken av konfliktråd og oppfølgingsteam for unge lovbrytere i mindre alvorlige saker. I større grad bruke alternative straffereaksjoner for å holde unge lovbrytere som har begått mindre alvorlig kriminalitet, utenfor fengsel.

- Mobilisere frivilligheten for å bidra til forebygging og motvirke rekruttering til kriminelle miljøer og ekstreme grupperinger.

- Intensivere arbeidet mot tvangsekteskap, familievold og hatmotivert vold. Tvangsekteskap og familievold kan ikke godtas selv om det er begrunnet i religiøse eller kulturelle oppfatninger.

- Sette politiet i bedre stand til å bekjempe hatkriminalitet, blant annet gjennom å øke politiets kompetanse.

Trygge lokalsamfunn og et effektivt politi

Høyre vil ha effektiv og synlig politiberedskap over hele landet og rask behandling av straffesaker. Veien fra dom til straff skal være kort.

Lokal tilstedeværelse og god kompetanse og beredskap i alle politidistrikt er viktig for befolkningens trygghet og politiets evne til å løse sine oppgaver. Høyre ønsker rask behandling av straffesaker og at lovbrudd straffes kort tid etter at det foreligger rettskraftig dom. Anmeldte saker må etterforskes og straffeforfølges.

Politiet må være rustet til å møte trusselen fra terror og organisert kriminalitet. Inngripende politimetoder skal være underlagt streng domstolskontroll, og kun benyttes mot personer og miljøer som mistenkes for svært alvorlig kriminalitet.

Høyre vil:

- At politiet skal ha gode og effektive metoder for å bekjempe kriminalitet, men sikre at politimetoder alltid avveies mot hensynet til personvernet og rettssikkerheten.

- Sikre at politiet har tilstrekkelig kompetanse og moderne teknologi for å styrke beredskapen og bekjempelsen av kriminalitet.

- Gi politiet tilstrekkelig kapasitet til å prioritere hverdagskriminalitet.

- Intensivere innsats mot vold i nære relasjoner gjennom krisesentrene og andre kompetansemiljøer.

- Øke kapasiteten i politiets datakrimenheter for å møte nye utfordringer med kriminalitet og trusler på internett og sosiale medier.

- Ha et tett justispolitisk samarbeid med EU og internasjonale organisasjoner om grenseoverskridende kriminalitet, menneskehandel og terrorisme.

- Åpne for bruk av flere akkrediterte leverandører av DNA-analyser for å sikre raskere oppklaring og bedre rettssikkerhet

- Styrke arbeidet med å bekjempe overgrep mot barn.

- Sikre strenge begrensninger på oppbevaring og bruk av overskuddsinformasjon fra kommunikasjonskontroll, og gjennomgå reglene for oppbevaring og bruk av slik informasjon. Dissens: Gjeninnføre kravet om at bruk av overskuddsinformasjon fra kommunikasjonskontroll forutsetter at informasjonen omhandler forhold som ville gitt grunnlag for kommunikasjonskontroll i første omgang

Beredskap mot trusler og fare

Høyre vil sikre myndigheter, sivilsamfunn og privatpersoner mot angrep, trusler og fare.

Trusselbildet i samfunnet er i stadig forandring. Terror, alvorlig kriminalitet, naturkatastrofer, ekstremvær og digitale angrep mot myndighetene, privatpersoner eller selskaper utgjør noen av dagens trusler. Det er avgjørende at vi både forebygger og avdekker trusler fra ekstreme og militante grupper eller enkeltpersoner.

Høyre vil:

- Styrke PST ytterligere for å sikre best mulig beredskap i kampen mot terror og radikalisering.
- Prioritere bekjempelse av organisert kriminalitet.
- Trene de ulike nødetatene og beredskapsaktørene slik at det blir et enda bedre samarbeid mellom disse.
- Fortsette å forbedre samarbeidet mellom Forsvaret, politiet og andre sivile myndigheter. Videreutvikle totalforsvarskonseptet for gjensidig sivil-militær støtte i fredstid, krise og konflikt.
- Ha god digital etterretning og nasjonal koordinering som sikrer Norge mot alvorlige cyberangrep, id-tyveri og spionasje mot myndigheter, bedrifter og enkeltpersoner.
- Sikre samarbeid mellom beredskapsmyndigheter og humanitære og samfunnsnyttige organisasjoner som ivaretar beredskaps- og redningsfunksjoner i samfunnet.
- Tillate bevæpning av politiet i særlige situasjoner når trusselvurderingen tilsier et ekstra sterkt behov for å beskytte sivilbefolkning og viktige samfunnsinstitusjoner.

Et moderne rettsvern

Høyre vil beskytte borgernes rettsvern og ta i bruk ny teknologi for å sikre effektiv, grundig og rettferdig behandling i domstolene.

Høyre mener det er viktig for folks rettsfølelse og tillit til rettsstaten at alle saker i rettsvesenet behandles grundig og effektivt. Alle borgere skal ha lik behandling i rettsvesenet. Domstolene må være rustet til å håndtere en utvikling hvor politiet får økt kapasitet til å etterforske og påtale flere saker. Høyre ønsker å digitalisere saksgangen slik at denne går raskere. I behandlingen av større straffesaker bør sikkerhetsnivået i domstolene gjøres høyere.

Høyre vil:

- Legge til rette for lyd- og bildebruk i alle rettsaler slik at saksgangen og vitneprov blir dokumentert og kan brukes i en eventuell anke.

- Øke kapasiteten ved domstolene for å håndtere økt saksmengde, både i sivile og strafferettslige saker, og for å korte ned tiden mellom lovbrudd ogeventuell varetektsfengsling, domfellelse og soning i straffesaker.

- Legge til rette for at alle sakspapirer og dokumentbevis foreligger i digital form for å spare saksbehandlingstid i alle ledd, og samtidig styrke rettssikkerheten.

- Heve sikkerhetsnivået i rettslokalene.

- Styrke rettssikkerheten gjennom et bedre og mer målrettet offentlig rettshjelpstilbud, og ivareta de alternative rettshjelpstilbudene.

- Sørge for rask innkalling til soning ved tilståelsesdommer.

- Forbedre tilbudene om vitnestøtte og oppfølging av pårørende.

Forbrytelser og straff

Høyre vil ha strenge straffer for alvorlige forbrytelser.

Straff skal være en effektiv, rettferdig og forutsigbar reaksjon på kriminalitet og lovbrudd. Høyre mener et godt straffesystem er statens viktigste virkemiddel for rehabilitering, preventive signaler og ivaretakelse av den allmenne rettsoppfattelse i samfunnet. For å opprettholde straffens legitimitet er det viktig at alle ledd i straffekjeden har kapasitet til henholdsvis etterforskning, rettsbehandling og frihetsberøvelse.

Høyre vil:

- Ha et straffenivå som samsvarer med alvoret i den kriminelle handling. For forbrytelser som drap, grov vold, voldtekt, overgrep, menneskehandel, terror og alvorlig narkotikakriminalitet skal straffen være særskilt skjerpet.

- Det skal fortsatt være særskilt straffeskjerpende at fornærmede er forsvarsløs eller barn.

- Redusere soningskøene og øke antall soningsoverføringer av utenlandske domfelte.

- Etablere alternative soningsløp for utenlandske innsatte som ikke skal tilbakeføres til det norske samfunnet.

- Øke bruken av omvendt voldsalarm som skal hindre at de som er ilagt besøksforbud oppsøker fornærmede.

- Forebygge radikalisering under soning.

- Øke bruken av alternative soningsformer som elektronisk fotlenke for mindre alvorlige lovbrudd.

- Sikre aktivitetstilbud, utdanning og eventuelt rusavvenning etter en individuell plan når soning er gjennomført, i samarbeid med NAV og frivillige organisasjoner.

Norges rolle i verden

Høyre vil sikre norske interesser og bidra til økt internasjonalt samarbeid knyttet til grenseoverskridende utfordringer.

Utenrikspolitikk handler ikke lenger bare om det som skjer der ute i verden, men påvirker vår hverdag. Norsk utenrikspolitikk skal sikre norske interesser og verdier. Som et lite land er vi tjent med et tett internasjonalt samarbeid, en internasjonal rettsorden og en åpen økonomi.

Miljøutfordringer, krig, mennesker på flukt, fattigdom og manglende utvikling er problemer som i siste instans ikke kan løses av den enkelte nasjonalstat alene. Norge skal være en pådriver for internasjonale avtaler som gir friere handel og inkluderer flere land i den globale økonomien og den økonomiske veksten. Sentralt står arbeidet med å styrke WTO som forhandlingsforum. Samtidig utvikles nye regionale handelsavtaler. Det er også viktig for Norge ikke å bli stående utenfor når nye regionale handelsavtaler fremforhandles og settes i kraft.

Tilgang til EUs indre marked er en viktig forutsetning for å sikre velferden i det norske samfunnet. EU er og vil forbli Norges viktigste handelspartner. Samtidig påvirkes den norske samfunnsutviklingen i betydelig grad av vedtak fattet i EU. I denne politiske beslutningsprosessen er ikke norske velgere representert. Dette er et demokratisk problem. Høyre ønsker å erstatte EØS-avtalen med full deltakelse i EU. Dersom det blir aktuelt, må spørsmålet om medlemskap i EU avgjøres ved folkeavstemning. Så lenge Norge ikke er medlem, vil Høyre prioritere en aktiv europapolitikk.

Et stort utviklingsengasjement gir Norge en tydelig rolle og stemme i det internasjonale samfunnet. Målet med norsk bistand er å bekjempe fattigdom og hjelpe nasjoner og deres innbyggere til å greie seg selv. Høyres mål er å videreutvikle et moderne forsvar med tilstrekkelig kapasitet til å opprettholde sikkerheten i Norge og bidra i allierte operasjoner. I en globalisert verden øker den gjensidige avhengigheten. På stadig flere områder påvirkes vår innenrikspolitiske utvikling av endringer utenfor landets grenser. Også av innenrikspolitiske årsaker øker derfor behovet for å føre en aktiv utenrikspolitikk i et tett samarbeid med våre allierte. Høyre vil fremme demokrati, menneskerettigheter, rettsstat og ytringsfrihet gjennom vår utviklings- og utenrikspolitikk.

Norge vil arbeide aktivt for å styrke den internasjonale rettsorden og et forpliktende internasjonalt samarbeid. Vi vil aktivt og langsiktig bygge og bruke den innflytelsen vi har for å videreutvikle samarbeidet i FN, NATO, EU, EØS-avtalen, det nordiske samarbeidet, WTO og andre internasjonale organisasjoner.

Høyre vil:

- Føre en utenrikspolitikk som ivaretar norske interesser.
- Videreutvikle EØS-avtalen og opprettholde et tett samarbeid med EU gjennom en aktiv europapolitikk.
- Sikre EØS-midler til forskning, klima, grønn økonomi og migrasjonstiltak for å bidra til trygghet, sikkerhet, vekst og konkurransekraft.

- Være en pådriver for fri handel. For å støtte norsk eksport og for å ivareta norske bedrifter og arbeidsplasser bør Norge slutte seg til en eventuell handelsavtale mellom USA og EU.
- Styrke forpliktende samarbeid for å løse grenseoverskridende utfordringer som vi står overfor.
- Arbeide for universell oppslutning om den internasjonale straffedomstolen.
- Arbeide for sterkere internasjonalt samarbeid mot spredning av atomvåpen og andre masseødeleggelsesvåpen og støtte utviklingen av nye humanitærrettslige instrumenter for å styrke eksisterende nedrustningsavtaler. Målet er en verden fri for atomvåpen.
- Fortsette arbeidet med å utvikle internasjonale avtaler som forhindrer urimelig skatteplanlegging i multinasjonale virksomheter og avtaler som sikrer åpenhet om formuesposisjoner i andre land.

Utvikling gjennom idealisme og realisme

Høyre vil at utviklings- og bistandspolitikken skal utløse utvikling og vekst, og bidra til å mobilisere landenes egne ressurser.

Hjelp til utvikling i andre deler av verden handler om vårt ansvar for å hjelpe våre medmennesker, men det er også i norsk interesse å sikre utvikling og menneskerettigheter både av sikkerhetspolitiske hensyn og for å forebygge ustabilitet som igjen kan påvirke oss.

Høyre vil fortsette arbeidet med å effektivisere og målrette norsk bistand for å få bedre resultater. Norsk innsats må konsentreres om færre land og temaer enn i dag. Utviklingspolitikken skal støtte opp om prosesser som skaper varige endringer og gjør landene bedre i stand til å tiltrekke seg investeringer som skaper utvikling og inkluderende, bærekraftig vekst. Humanitær bistand skal innrettes mot de mest sårbare og mot dem som rammes av krig, konflikt og katastrofer.

Fattigdomsbekjempelse krever et bredt sett av nasjonale og internasjonale tiltak som rettes inn både mot enkeltpersoner og nasjoner. Høyre vil fortsette å prioritere støtte til utdanning. Høyre vil også støtte tiltak som sikrer enkeltindividers muligheter til bedre helse, rent vann og tilgang til energi.

Høyre vil:

- Videreføre et høyt nivå på norsk bistand.
- Fortsette arbeidet med å konsentrere bistanden tematisk og geografisk for å sikre god forvaltning og god effekt.
- Videreføre prioriteringen av utdanning, særlig for jenter.
- Arbeide for økt handel mellom Norge og verdens fattige land.
- Redusere barnedødeligheten og styrke oppvekstgrunnlaget for barn ved å støtte helse- og ernæringstiltak som er særlig innrettet mot kvinner.
- Arbeide for at norsk bistand bidrar til en ressursmobilisering i mottakerlandene.
- Bidra til å øke norske investeringer gjennom offentlig-privat samarbeid og gjennom utvikling av bilaterale og multilaterale avtaleverk som sikrer best mulig rettslige rammer for investeringene.

- Arbeide for å redusere tollbarrierer overfor utviklingsland.
- Støtte frivillige organisasjoners arbeid ved akutte humanitære katastrofer.
- Fortsette en kritisk gjennomgang av norske utviklingsmidler for å sikre best mulige resultater.
- Innrette en større andel av innsatsen mot sårbare stater for å hindre krig, konflikt og ustabilitet.
- Styrke Norfund og stimulere til flere private investeringer i utviklingsland.

Menneskerettighetene

Høyre vil bidra til bekjempelsen av brudd på de universelle menneskerettighetene globalt.

De universelle menneskerettighetene skal gjelde for alle, uansett kjønn, religion, etnisitet, nasjonalitet og seksuell legning.

Menneskerettighetene er i økende grad under press internasjonalt. Det er bekymringsfullt at rettsstaten står svakt i mange land. Handlingsrommet for det sivile samfunnet og for menneskerettighetsforkjempere er svekket mange steder. I tillegg ser vi stater som begår overgrep mot egen befolkning, og som forfølger etniske og religiøse minoriteter.
Utviklingen krever at vi styrker innsatsen for å forsvare og fremme menneskerettighetene.

Høyre vil:

- Arbeide for et effektivt FN der menneskerettighetene gis prioritet på tvers av organisasjonen og får en høyere andel av de samlede ressursene.
- Arbeide for at Norge skal gå i front internasjonalt i kampen for kvinners rettigheter og likestilling.
- At det skal stilles tydelige krav til mottakere av norsk bistand om vilje til å fremme menneskerettigheter, demokrati og rettsstatsutvikling.
- Fremme det internasjonale arbeidet for å sikre like rettigheter og likebehandling for LHBTIQ-personer.

Nordområdene

Høyre vil videreutvikle Nordområdene til en av landets mest skapende og bærekraftige regioner.

Nord-Norge og det arktiske havområdet er av uvurderlig strategisk betydning og utgjør Norges viktigste utenrikspolitiske satsings- og interesseområde. Nord-Norge opplever en raskere økonomisk vekst enn resten av landet, og Høyre vil føre en politikk der målet er å skape verdier og arbeidsplasser gjennom blant annet de rike naturressursene i nord.

Innovasjon og utvikling skal skje på en miljømessig, sosial og økonomisk bærekraftig måte. Høyre vil styrke Norges posisjon som en ansvarlig aktør i Arktis gjennom å fremme internasjonalt samarbeid og rettsorden. Som en stor og viktig kyststat har Norge ansvar for å ivareta rettigheter og forpliktelser etter havretten, og for å forvalte ressurser på en helhetlig og bærekraftig måte.

Høyres nordområdepolitikk har et tydeligere regionalpolitisk perspektiv, der lokale og regionale aktører skal delta og medvirke i utviklingen av regionen. Det er et mål at det skal være en diversifisert næringsstruktur og aktivitet på Svalbard. Internasjonalt samarbeid, folk-til-folk samarbeid, et regionalt perspektiv og ivaretakelse av urfolkets rettigheter er av særlig betydning for utviklingen av nordområdene.

Høyre vil:

- Styrke suverenitetshevdelsen og tilstedeværelsen i Arktis og havområdene, og videreføre et konstruktivt samarbeid med polarnasjonene.
- Gjøre Norge til den fremste arktiske nasjonen når det gjelder næringssatsing, innovasjon og bærekraftig forvaltning av naturressursene på hav og land.
- Fortsette en sterk satsing på kunnskap og forskning i nord kombinert med videreutvikling av regionens infrastruktur med Tromsø som arktisk hovedstad.
- At det utarbeides en samlet strategi for innsatsen i nordområdene for å fremme nasjonal vekst og flere arbeidsplasser i nord.
- Sikre norsk bosetting og aktivitet, som omfatter forskning, næring, reiseliv og kultur, på Svalbard.

Streng asylpolitikk, god integrering

Høyres mål er en streng og forutsigbar asylpolitikk, i tråd med internasjonale konvensjoner og i samarbeid med andre land.

Europa opplever en historisk stor tilstrømming av flyktninger og migranter. Migrasjonen er internasjonal og kan bare håndteres ved omfattende samarbeid mellom mange land. Høyre ønsker å styrke det internasjonale samarbeidet for å sikre den felles europeiske yttergrensen, sørge for en rettferdig fordeling av flyktninger med beskyttelsesbehov, og forhindre at sårbare grupper legger ut på flukt.

Norge har en plikt til å hjelpe mennesker i nød og til å gi beskyttelse fra forfølgelse. Asylinstituttet er et meget viktig verktøy for å gi beskyttelse til mennesker som er reelt truet. For å forhindre misbruk må det føres en streng, men rettferdig praksis. Dette innebærer en konsekvent linje som gjør at færre grunnløse asylsøkere kommer til landet, og at de som søker asyl, får sine søknader behandlet raskt. Anledningen til å trenere hjemsendelse etter avslag må begrenses.

Høyre vil:

- Ha en streng, rettferdig og forutsigbar flyktning- og asylpolitikk, som begrenser innvandringen til Norge.
- Overholde de internasjonale konvensjoner som Norge er forpliktet av for mottak av asylsøkere.
- Bruke norsk bistand og nødhjelp for å avhjelpe situasjonen i flyktningers og asylsøkeres hjemland og nærområder.
- Legge til rette for at høykvalifisert arbeidskraft, også fra land utenfor EØS-området, kan ansettes i Norge.

- Begrense bruken av flyktningstatus til personer som oppfyller kravene i FNs flyktningkonvensjon, og gi øvrige asylsøkere med rett til opphold subsidiær beskyttelse.
- Styrke samarbeidet med andre europeiske land for å forhindre inhumane fluktruter og irregulær migrasjon og for å bekjempe menneskesmugling.
- Støtte en bærekraftig fordeling av asylsøkere til Europa gjennom Dublin-avtalen.
- Sørge for rask retur av grunnløse asylsøkere og personer som oppholder seg ulovlig i Norge, til deres opprinnelsesland.
- Foreta innstramninger i utlendingslovgivningen slik at det blir mindre attraktivt å sende enslige mindreårige asylsøkere uten behov for beskyttelse til Norge.
- Stramme inn regelverket for familiegjenforeninger.
- Tilpasse UDIs behandlingskapasitet i takt med ankomsttallene for å sikre kortest mulig ventetid.
- Øke bruken av aldersundersøkelse og DNA-testing og sørge for effektiv håndhevelse av kravet i utlendingsloven om at asylsøkere skal bidra til å avklare egen identitet.
- Reagere mot land som nekter å ta imot sine egne borgere, gjennom å revurdere Norges bistand til aktuelle land.

Mangfold og integrering

Høyres integreringspolitikk bygger på arbeid, ansvar og felles norske verdier.

Høyre mener mangfold er en styrke. Samtidig må vi holde på noen ufravikelige felles verdier. Norge har en plikt til å hjelpe mennesker i nød og til å gi beskyttelse fra forfølgelse. Vi har også ansvar for å gi dem som kommer hit, et best mulig utgangspunkt for å etablere et nytt liv i Norge. Asylsøkere som får innvilget opphold, må inkluderes på en god måte i det norske samfunnet basert på verdier som demokrati, tillit, likestilling og likeverd. De som kommer til Norge, må selv bidra til å bli integrert.

Arbeid og gode norskkunnskaper gir tilhørighet, felleskap, forankring, nettverk, og mulighet til selvhjulpenhet. Vellykket integreringsarbeid forutsetter at norskopplæring og yrkesrettet veiledning kommer i gang tidlig. For å lykkes nasjonalt må vi ha god «hverdagsintegrering» rundt om i lokalsamfunnene. Høyre ønsker å legge til rette for den frivillige innsatsen gjennom en fleksibel og lokalt tilpasset integreringspolitikk.

Høyre vil:

- At integreringspolitikken skal bygge på felles norske verdier og grunnleggende menneskerettigheter.
- Stille krav til og legge til rette for aktivitet i hele integreringsløpet.
- Videreutvikle ordningen med integreringsmottak for personer med innvilget oppholdstillatelse eller høy sannsynlighet for innvilgelse.
- Gi enslige mindreårige asylsøkere prioritert bosetting i kommunen hvor de har bodd på mottak, forutsatt at vertskommunen har kapasitet og ønsker dette.
- At kommunen, lokalt næringsliv og NAV skal samarbeide med mottakene slik at asylsøkere kan komme raskere ut i arbeid, for eksempel gjennom ulike arbeidsrettede tiltak i samarbeid med lokale arbeidsgivere.
- Starte med obligatorisk norskopplæring og samfunnskunnskap allerede i mottakene.

- Styrke introduksjonsprogrammet for nyankomne slik at det blir fleksibelt, individuelt tilpasset og får folk raskere ut i arbeid.
- Utvikle ordninger hvor introduksjonsstønaden kan følge den enkelte og overføres til en arbeidsgiver som et lønnstilskudd i forbindelse med arbeidspraksis.
- Styrke tilbudet om norskopplæring og utdannelse til foreldre som benytter seg av gratis kjernetid i barnehage.
- Sørge for bedre språkopplæring hos barn med dårlig språkutvikling i barnehagen og ved oppfølging etter 4-årskontrollen.
- Styrke muligheten for at innvandrere kan få brukt sin kompetanse, både gjennom godkjenningsordninger og supplerende opplæringstilbud for dem som har utdannelse fra hjemlandet.
- Legge til rette for at idretten og frivillige organisasjoner kan bidra til å inkludere grupper som ellers faller utenfor.
- Motarbeide kvinnediskriminering og alle former for utilbørlig sosial kontroll.

Sikre og skape arbeidsplasser

Det viktigste målet for Høyres økonomiske politikk er å ivareta og skape flere lønnsomme jobber i privat sektor for å sikre vår felles velferd.

Vår felles arbeidsinnsats er grunnlaget for både privat og offentlig velferd. Å ha en jobb sikrer inntekt og velferd for den enkelte, familiene og samfunnet. Å skape flere nye jobber er derfor det viktigste målet for den økonomiske politikken.

Det skal lønne seg å jobbe. Verdier må skapes før de kan brukes. Veksten i økonomien må derfor være sterk i privat sektor. De som satser og skaper muligheter for seg selv og andre gjennom kreativitet og innsatsvilje, må oppmuntres og må få høste resultatene av sitt arbeid. Det å ha inntektsbringende arbeid å gå til er den sikreste vei for å unngå fattigdom. Derfor vil Høyre jobbe for at de som ønsker å delta i arbeidslivet, skal ha mulighet til det. Vi må erstatte tapte, lønnsomme arbeidsplasser i privat sektor med nye, lønnsomme arbeidsplasser i privat sektor.

Frie markeder er viktige for å sikre maktspredning i samfunnet, og bidrar til innovasjon i både offentlig og privat sektor. En velfungerende markedsøkonomi forutsetter klare regler mot misbruk av markeds- og myndighetsmakt. Staten har en dominerende eierposisjon i norsk næringsliv, og Høyre ønsker å sikre et sterkere og mer spredt privat eierskap enn i dag. Høyre vil begrense veksten i offentlige utgifter og føre en skattepolitikk som stimulerer til investering, privat innsats og privat eierskap.

Høyre vil legge til rette for et variert næringsliv som gir Norge flere ben å stå på og flere trygge arbeidsplasser. Vi vil føre en industri- og næringspolitikk som utnytter Norges naturgitte forutsetninger og sterke teknologi- og kompetansemiljøer. Politikken skal bidra til innovasjon, større verdiskaping og nye arbeidsplasser.

Norge skal omstilles til et lavutslippssamfunn innen 2050. Dette kan legge grunnlaget for nye grønne arbeidsplasser, og styrke Norges konkurranseevne. Gjennom offentlige innkjøp, grønne skatter, avgifter, reguleringer og teknologistøtteordninger vil Høyre

utløse grønn vekst og et større marked for miljøvennlige produkter og tjenester.

Trygg økonomisk styring

Høyre vil føre en ansvarlig økonomisk politikk som sikrer god konkurransekraft, høy sysselsetting og bærekraftig vekst.

Høyre vil føre en skattepolitikk som gir et bredest mulig skattegrunnlag. Alle med skatteevne skal betale skatt. Skatteinntektene er avgjørende for å finansiere vår felles velferd. Skatte- og avgiftssystemet må legge til rette for vekst og verdiskapning. En effektiv og velfungerende offentlig forvaltning og god infrastruktur er viktig for samfunnet og norsk økonomi og er et konkurransefortrinn for norsk næringsliv.

Høyre vil ha en bedre rolledeling mellom offentlig og privat sektor, der det offentlige i større grad vet å spille på og dra nytte av innovasjonsevnen i privat sektor. Høyre vil forvalte Statens pensjonsfond utland i et generasjonsperspektiv. Det innebærer at uttakene fra fondet må sees i sammenheng med forventet avkastning over tid og gradvis fases inn i norsk økonomi, og at uttak må benyttes til å investere for fremtiden.

Høyre vil:

- Føre en politikk som gir økonomisk handlingsrom for fremtidige generasjoner.
- Forbedre konkurransekraften, begrense veksten i offentlig forbruk og legge til rette for nye lønnsomme arbeidsplasser i privat sektor.
- Effektivisere offentlig sektor og la private aktører bidra mer der det kan gi merverdi for samfunnet.
- Ha moderate lettelser i det samlede skatte- og avgiftsnivået, og sikre et bredt skattegrunnlag der alle med skatteevne bidrar.
- At skattesystemet skal legge til rette for verdiskaping, nye arbeidsplasser, sosial mobilitet og et mer miljøvennlig samfunn.
- At uttak fra Statens pensjonsfond utland skal være tilpasset situasjonen i norsk økonomi, fondets bærekraft og finansieringen av offentlige velferdstjenester på sikt.

Arbeidsplasser, eierskap og entreprenørskap

Høyre fører en politikk for å skape flere nye og lønnsomme arbeidsplasser i privat sektor. Vårt mål er at alle som vil, skal ha en jobb å gå til.

Utdanning, forskning og innovasjon er viktig for å bidra til trygge jobber, omstilling og aktivitet. Utdanningssystemet må gi muligheter for alle til å realisere sine ambisjoner og bidra til god og relevant kompetanse for samfunnet. Høyre vil satse på forskning og på gode rammebetingelser for gründere og innovatører. Et godt skattesystem stimulerer til arbeid og innsats. Høyre vil ha et moderat skatte- og avgiftsnivå for familier og enkeltpersoner.

Små og mellomstore bedrifter står for en stor del av norsk sysselsetting og verdiskapning. Lokale eiere gir stabile arbeidsplasser og maktspredning i samfunnet. Sterke og mangfoldige private eierskapsmiljøer er viktig for å utvikle lønnsomme og bærekraftige bedrifter og næringsklynger. Høyre mener lokalt norsk eierskap til lokale norske arbeidsplasser gir trygghet for arbeidsplassene. Det er derfor viktig å jobbe for styrke

rammevilkårene for norske eiere. Høyre mener det skal være enkelt å starte opp og drive bedrifter, og vil bidra til dette gjennom å stimulere tilgangen på kvalifisert kapital og kompetanse, og gjennom offentlige virkemidler og reguleringer som bidrar til vekst, verdiskaping og konkurransedyktige bedrifter.

Høyre vil:

- Gjennomføre skattereformen med lavere skatt for bedrifter og personer, for å sikre omstilling, vekst og flere arbeidsplasser.
- At beskatningen av bedrifter og eierskap skal være konkurransedyktig med sammenliknbare land for å trygge arbeidsplassene og stimulere til å skape nye.
- Formuesskatten på arbeidende kapital skal reduseres og på sikt fases ut for å styrke norsk eierskap til norske arbeidsplasser.
- Øke det private eierskapet i statlige selskap der det er riktig for selskapet og samfunnet, men sikre at hovedkontorfunksjoner i strategisk viktige selskaper forblir i Norge.
- Motivere til investeringer i nye bedrifter og arbeidsplasser ved å gi fradrag i skatt for investeringer i oppstartsselskaper.
- Styrke ordningen med gunstig skattemessig behandling av kjøp av aksjer i egen bedrift.
- Legge til rette for at flere kan bli medeiere i egen bedrift blant annet ved å endre reglene for opsjonsbeskatning.
- Sikre likebehandling av private og offentlige aktører når det offentlige konkurrerer i et åpent marked.
- Legge til rette for at flere kvinner starter egen bedrift.
- Videreføre SkatteFunn og styrke den offentlige, næringsrettede forskningsinnsatsen, og legge til rette for at veien fra idé til bedrift blir kortere.
- At offentlige innkjøp skal bidra til innovasjon og miljøvennlige løsninger, gjennom for eksempel anbudskrav og utviklingskontrakter.
- Styrke entreprenørskapsprogrammer og integrere entreprenørskap bedre i universitets- og høyskolesektoren, med mål om at flere starter egen bedrift.
- Legge til rette for flere næringsklynger og utvikle en nasjonal strategi for å tiltrekke internasjonale selskapers forsknings-, utviklings- og hovedkontorfunksjoner.
- Gjennomgå rettighetene for selvstendig næringsdrivende og frilansere for å gjøre det enklere å starte egen virksomhet.

Industri og næringsliv for fremtiden

Høyres mål er å skape nye arbeidsplasser og nye verdier basert på norsk teknologi, kompetanse, kapital og Norges unike tilgang på naturressurser og råstoff.

Norge har sterke forsknings- og teknologimiljøer, en høyt utdannet og omstillingsdyktig befolkning og rike naturressurser. Dette må brukes for å videreutvikle et mangfoldig og teknologidrevet næringsliv som gir landet flere ben å stå på, og som skaper nye lønnsomme arbeidsplasser for fremtiden.

Norge har store muligheter med marine og maritime miljøer. Norsk landbasert industri har vært gjennom store omstillinger, og er konkurransedyktig takket være kompetente ansatte, ny teknologi og effektive løsninger. Industrien må sikres gode rammevilkår.

Havnasjonen Norge

Høyres mål er å sikre at Norge også i fremtiden er en maritim stormakt, og å utnytte de store mulighetene i fiskeri- og sjømatnæringen.

Norges maritime næringsklynge er verdensledende. Gode rammevilkår, forskning og teknologiutvikling kan bidra til vekst og styrket konkurransekraft for denne sektoren. Norge har et stort potensial innenfor grønn skipsfart som må realiseres, og Norges rolle som global skipsfarts- og offshorenasjon må ivaretas og videreutvikles.

Fiskeri- og havbruksnæringene er av de viktigste fremtidsnæringer for Norge. En bærekraftig vekst innen disse sektorene vil skape lønnsomme arbeidsplasser i alle deler av landet. Høyre vil videreføre arbeidet med stabile og gode rammevilkår som bidrar til bærekraftig vekst og verdiskaping innenfor forsvarlige rammer, rammer som også sikrer viktige miljø- og naturverdier. Høyre vil sikre god markedsadgang og forutsigbar konsesjonspolitikk, fordi dette er viktig for videre vekst innenfor fiskeri- og oppdrettsnæringen. Å sikre fiskeindustrien jevn råstofftilgang gjennom året er grunnleggende for å opprettholde og videreutvikle konkurransekraften til og verdiskapingen fra norsk sjømatindustri, enten den foregår til sjøs eller på land. Havet inneholder også biologiske ressurser som kan gi økt verdiskaping innen produksjon av biodrivstoff, kjemikalier, medisiner og andre samfunnsnyttige produkter. Også havbunnens mulige mineralrikdom kan gi betydelig verdiskaping. Forskning og utviklingsarbeid kan utløse mer av det enorme potensialet på havets bunn.

Høyre vil:

- Sikre en bærekraftig forvaltning og vekst i fiske- og oppdrettsnæringen.
- Arbeide for en best mulig markedsadgang for norsk sjømatnæring.
- Innrette forskningsmidler og incentiver for å ta ut potensialet innen havnæringer.
- Utvikle en sterk norsk havklynge gjennom å stimulere til økt samhandling og teknologioverføring mellom de havbaserte næringene.
- Stimulere til grønn vekst for norsk maritim næring og økt bruk av miljøteknologiske løsninger samt alternative drivstoff for skip og legge til rette for at vi også i fremtiden er en ledende sjøfartsnasjon med en stor norsk flåte.
- Øke fleksibiliteten for fiskere og fiskeindustrien, blant annet gjennom kvotestruktur, regionalisering av leveringsplikten og opphevelse av bearbeidingsplikten.
- Legge til rette for en norsk havbunnmineralnæring.
- Sikre tilgangen på godt kvalifisert personell til norsk maritim næring.

Grønn vekst

Høyres mål er å skape grønn vekst som er lønnsom, reduserer klimagassutslipp og bruker ressursene mer effektivt.

Grønn vekst handler om å gjøre det mer lønnsomt å skape verdier på en miljøvennlig måte. Bedre ressursutnyttelse og energieffektivisering bidrar til betydelige utslippsreduksjoner, samtidig som det øker lønnsomheten i produksjonen. Å utnytte ressursene bedre kan gi store gevinster for miljøet, økonomien og samfunnet. I en sirkulær økonomi er også avfall en vekstindustri med stort potensial for verdiskaping og

nye arbeidsplasser. Avfall er en ressurs som kan gjenvinnes, gjenbrukes og omdannes til nye ressurser. Grønn vekst handler også om å erstatte fossile innsatsfaktorer med fornybare. Alt som kan produseres fra olje, kan også lages av en trestamme. Norge har gode forutsetninger for å videreutvikle høyverdiproduksjon basert på biologiske ressurser fra skogen, blant annet gjennom teknologioverføring fra andre næringer og satsing på biobaserte produkter og tjenester.

Høyre vil:

- Legge til rette for utvikling av nye produkter, prosesser og teknologier for produksjon av biobaserte produkter.
- Ha forutsigbare og gode rammebetingelser for bærekraftig skogbruk og -forvaltning.
- Øke avvirkningen og videreforedlingen av skog i Norge slik at en større andel av tilveksten tas ut i verdiskapende virksomhet og gir grunnlag for arbeidsplasser i Distrikts-Norge.
- Stille strengere krav til utsortering av biologisk og våtorganisk avfall fra husholdninger, offentlig sektor og industri.
- Gjennomgå rammevilkårene for avfallsnæringen for å sikre bedre ressursutnyttelse, god samfunnsnytte og høyere verdiskaping i avfallsbransjen.

Kraftnasjonen Norge

Høyres mål er at Norge skal fortsette å være en foregangsnasjon innenfor miljøvennlig produksjon og forbruk av fornybare energiformer.

Norge er rikt på energiressurser, og Høyre vil bidra til at Norge forblir en foregangsnasjon innenfor miljøvennlig produksjon og forbruk av vannkraft, vindkraft, bioenergi og andre fornybare energiformer. Høyre mener Norges rene fornybare kraftproduksjon må brukes til å legge til rette for mer kraftforedlende virksomhet i Norge og økt kraftutveksling med Europa. Det er fortsatt et stort potensial for å øke vannkraftproduksjonen gjennom blant annet oppgradering av eldre kraftverk og skånsom utbygging av nye.

Høyre vil sikre at hele landet får inntektene fra vannkraftressursene våre. Statkraft er Europas største produsent av fornybar energi, og har et betydelig potensial for å vokse videre internasjonalt. Delprivatisering av selskapet vil gi selskapet økonomisk fleksibilitet, forutsigbarhet og nye eierimpulser. Det er en forutsetning for delprivatisering at kontantstrømmen fra de norske vannkraftverkene tilfaller staten direkte. *(Les mer om fornybar energi under kapitlet om bærekraftig fremtid.)*

Høyre vil:

- Åpne opp for skånsom utbygging i nye vassdrag forutsatt at viktige verneinteresser ivaretas.
- Sikre gode rammebetingelser for investering og utvikling av eksisterende vannkraftverk.
- Gjøre det enklere å koble på egenprodusert energi gjennom strømnettet.
- Delprivatisere Statkraft, men la kontantstrømmen fra de norske vannfallene tilfalle staten direkte.

Fremtidens olje- og gassnæring

Høyres mål er å sikre forutsigbare og fremtidsrettede rammebetingelser til norsk olje og gass.

Olje- og gassressursene har gitt Norge store inntekter og ført til betydelig verdiskaping. Disse ressursene vil fortsette å være viktige for Norge i mange år fremover. Kontinuerlig og forsterket forskningsinnsats, samt kompetanse- og teknologiutvikling vil være viktig for å opprettholde næringens konkurranseevne i fremtiden. Dette vil også sikre en samfunnsøkonomisk, effektiv og miljøvennlig forvaltning av petroleumsressursene til gode for det norske samfunnet.

Høyre vil:

- Sikre petroleumsnæringen stabile og forutsigbare rammevilkår som gir aktivitet i hele landet.
- Videreutvikle petroleumsvirksomhet i lovende områder i Barentshavet med strenge krav til miljø, sikkerhet og beredskap og til sameksistens med fiskeri og andre næringer.
- Øke utvinningsgraden på norsk sokkel ved å stille krav om plan for økt utvinning ved fornyelse av konsesjonene.
- Sørge for at norsk petroleumsindustri fortsatt skal være verdensledende på helse, miljø og sikkerhet.
- Sikre en god oljevernberedskap, i samarbeid med private aktører.
- Konsekvensutrede Nordland VI og VII og Troms II. DISSENS: Stryke punktet

Industri, mineraler og bergverk

Høyre vil legge til rette for bærekraftig fornyelse av norsk industri og forsvarlig utvinning av mineraler og bergverk.

Norge har en stolt og lang industrihistorie. Den tradisjonelle industrien gjennomgår grunnleggende endringer som følge av rask og omfattende bruk av teknologi slik som roboter, automatisering, 3D-printing og sensorteknologi. Endringstakten økes kraftig og stiller krav til kompetanse og evne til omstilling.

Norge har mange fortrinn som gir muligheter for vekst. Vi har en kultur for omstilling og innovasjon, en godt utdannet arbeidsstyrke som er tilpasningsdyktig, en lav terskel for å ta i bruk teknologi, inkluderende strukturer og god tilgang på naturressurser og ren energi. For å lykkes må vi ha internasjonalt konkurransedyktige betingelser, satse på kunnskap, forskning og innovasjon, støtte bedriftene i den voldsomme endringstakten som kreves, samarbeide og dele kompetanse, fremme internasjonalisering og eksport og ha tilgjengelig kapital til investeringene.

Mineralnæringen er en viktig bidragsyter til dagens og fremtidens produkter, og Høyre vil legge til rette for økt mineralproduksjon i Norge innenfor strenge miljøkrav.

Høyre vil:

- Ha krav til miljøsikkerhet og bærekraft.

- Øke fondskapitalen i Fondet for klima, fornybar energi og energiomlegging for å bidra til at flere storskala pilot-/demoanlegg kan realiseres.
- Legge til rette for økt utvinning av mineraler i Norge.
- Ha særskilt satsing på mineralutvinning.
- Tillate sjødeponi med strenge krav og sikker miljøovervåkning

Digitale muligheter og delingsøkonomi

Høyres mål er å legge til rette for teknologiutvikling og nye forretningsmodeller som skaper nye arbeidsplasser og verdier for samfunnet.

Teknologiutviklingen innebærer utfordringer, men også nye store muligheter. Gjennom å automatisere arbeidsprosesser i eksisterende næringsliv, ta i bruk nye teknologier og etablere nye bedrifter basert på helt nye forretningsmodeller kan vi skape både nye virksomheter og nye arbeidsplasser. Delingsøkonomien kan gi bedre tilbud til kundene og innovasjon i markedet. Samtidig må vi sikre at de ansattes rettigheter ivaretas, og at konkurransen mellom nye og gamle aktører er rettferdig.

Høyre vil:

- Arbeide aktivt for like konkurransevilkår på tvers av land i den digitale økonomien, blant annet ved å være en pådriver for EUs digitale indre marked.
- Gjøre det enklere for privatpersoner og bedrifter å betale skatt og mva. for tjenester de kjøper og leverer, og for å sikre effektiv regulering som fører til rettferdig konkurranse mellom nye og gamle aktører.
- Fjerne hindringer for og fremme digitale forretningsmodeller som bidrar til ny næringsvirksomhet og nye arbeidsplasser
- Legge til rette for nye forretningsmodeller i delingsøkonomien gjennom effektiv regulering som fører til rettferdig konkurranse mellom nye og gamle aktører.

Levende jordbruk og skogbruk

Høyre vil gi hver enkelt bonde bedre muligheter til å skape egen inntekt og utnytte eiendommens potensial.

Jordbruket er viktig for matproduksjon, bosetting og ivaretagelse av kulturlandskapet. Høyre ønsker å skape levedyktig jordbruk gjennom å legge til rette for økt matproduksjon og lønnsom drift. Jordbrukspolitikkens viktigste oppgave er å bidra til økt matproduksjon som igjen gir bonden som selvstendig næringsdrivende muligheter til å skape egen inntekt gjennom utnyttelse av gårdens samlede ressurser. Det skal lønne seg å investere i effektiv gårdsdrift. Jordbrukets rammebetingelser må i større grad bidra til at produksjonsøkende investeringer gjennomføres.

Norge har en av verdens beste og reneste matproduksjoner, med lite bruk av sprøytemidler og antibiotika. Dette gir oss unike konkurransefortrinn som det er viktig å ta vare på og videreutvikle som grunnlag for en konkurransekraftig norsk jordbrukssektor.
Med gode politiske rammebetingelser og en skrittvis omstilling kan lønnsomheten i norsk matproduksjon styrkes. Høyres politikk er å ruste norsk jordbruk best mulig for økt

konkurranse med internasjonale aktører. Høyre vil derigjennom sikre norsk matproduksjon også ved nye internasjonale handelsvilkår.

Høyre vil:

- Fortsette å vri tilskuddsordningene slik at de stimulerer til økt matproduksjon og effektiv gårdsdrift.
- Kombinere endrede tilskudds- og kvoteordninger med tilpassede investeringsvirkemidler, med mål om å tilpasse og øke produksjonen i henhold til markedets behov.
- Styrke bonden som selvstendig næringsdrivende gjennom å gi den enkelte bonde større råderett over egen eiendom og bedrede muligheter til å utvikle og realisere egne strategier ved å oppheve konsesjonsloven og boplikten.
- Fjerne odelsbestemmelsen fra Grunnloven.
- Myke opp reglene for å kunne bruke aksjeselskap som selskapsform for deler av virksomheten i landbrukssektoren, for å redusere risikoen og for å bedre mulighetene for kapitaltilgang, samt styrke innsatsen for dyrevelferd.
- Legge bedre til rette for velfungerende konkurranse i omsetning av norske jordbruksprodukter.
- Gjøre jordbruket mindre avhengig av statlige overføringer, redusere jordbrukets kostnadsnivå og gi bonden nye og bedre inntektsmuligheter.

Styrke Norge som reisemål

Høyre vil styrke Norge som et attraktivt reisemål og turistattraksjon.

Norsk natur er et viktig grunnlag for Norge som reisemål. Naturen kombinert med et stadig bredere og bedre kulturliv og et rikt mangfold av kulturminner er et godt grunnlag for at Norge skal kunne ta en økende andel av den sterkt voksende reiselivsnæringen. Høyre vil føre en politikk som legger bedre til rette for at naturen kan brukes som innsatsfaktor i verdiskapende virksomhet i reiselivet.

Høyre vil:

- Opprettholde et høyt nivå på investeringer i infrastruktur for å styrke norsk reiselivsnæring og bedre konkurranseevnen for eksport av varer.
- Legge til rette for at flere skal besøke nasjonalparkene.
- Legge til rette for at lokal mat og drikke i større grad kan inngå som en del av reiselivsproduktet.
- Øke Svalbards attraktivitet som reise- og turistmål.

Raskere frem og tryggere hjem

Høyre vil ha bedre og tryggere veier, gode jernbane- og kollektivløsninger, effektiv godshåndtering til sjøs og på land og en utslippsfri transportsektor.

Høyres mål er effektiv og miljøvennlig samferdsel som får folk og varer trygt og raskt frem. Nye ideer skal tas i bruk for å få realisert prosjekter raskere og billigere. Høyre vil

fjerne forfallet på riksveier og jernbane innen 2030. Sammen med investeringer i nye vei- og baneprosjekter vil dette øke trafikksikkerheten og fremkommeligheten. Høyre har en visjon om null drepte og hardt skadde i trafikken.

Høyre har en nullvisjon for klimagassutslipp fra transportsektoren. Den skal nås gjennom et avgiftssystem som stimulerer til rask innfasing av miljøvennlige kjøretøy, omlegging fra fossile til miljøvennlige drivstoffer og teknologier, ny miljøteknologi på skip, ved å utvide kollektivtilbudet og ved å legge til rette for økt bruk av sykkel og gange. For å nå transportmålene må pengene brukes kostnadseffektivt. Et nasjonalt transportsystem som utnytter investeringene best mulig, må se alle transportformer i sammenheng.

En god digital infrastruktur er avgjørende for å sikre bosetting over hele landet, et konkurransedyktig næringsliv og en god tilpasning til samfunnsutviklingen. Markedsbaserte løsninger skal fortsatt ligge til grunn for den videre utbyggingen. Det offentlige skal bidra med finansering der markedet ikke strekker til for å nå alle.

Raskere veiutbygging og bedre trafikksikkerhet

Høyres mål er raskere veiutbygging og tryggere veier. Høyres mål for kommende stortingsperiode er å redusere antall drepte og hardt skadde i trafikken med 20 prosent.

Bedre veier, tryggere biler og bedre holdninger har redusert trafikkulykkene betydelig. Satsingen på trafikksikkerhet skal videreføres. Riksveiene skal rustes opp til fullgod standard innen 2030, samtidig som fylkene må settes bedre i stand til å utbedre sine veier. Infrastrukturen skal bygges ut helhetlig og sammenhengende.

Høyre vil:

- Redusere planleggingstiden på veiprosjekter ved å samordne innsigelser bedre. Der det er nødvendig for å sikre fremdrift på store nasjonale transportprosjekter, skal man benytte statlig plan.
- Holde kostnadene nede ved å videreutvikle veiselskapet Nye Veier AS og modernisere Statens vegvesen.
- Benytte offentlig-privat samarbeid der det gir en merverdi for samfunnet ved utbygging av prosjekter.
- Øke trafikksikkerheten ved å bygge ut flere møtefrie veier, flere gang- og sykkelveier og ved flere kontroller av fart og rusmiddelbruk.
- Legge til rette for føreropplæring og teknologiutvikling som bidrar til økt trafikksikkerhet.
- Realisere viktige samferdselsprosjekter raskere ved fortsatt bruk av bompengefinansiering. Staten skal alltid dekke minst 1/3 av utbyggingskostnadene på riksveiprosjekter.
- Vurdere å omklassifisere enkelte veier fra fylkesveier til riksveier.
- Styrke arbeidet med flom- og rassikring på utsatte vei- og banestrekninger.
- Vurdere en sammenslåing av etablerte samferdselsetater i et Transportdirektorat for å effektivisere samferdselssektoren.
- Sikre norsk transportnæring like konkurransevilkår blant annet gjennom å bekjempe ulovlig kabotasje.

Kollektivtransporten skal styrkes

Høyres mål er å øke andelen reisende som velger kollektivtransport. Hverdagsreisende til og fra arbeid skal prioriteres.

Høyre skal arbeide for å utvikle et godt kollektivtilbud i alle deler av landet. Behovene og mulighetene er ulike mellom store byområder og områder med spredt bebyggelse. I områder med lav befolkningstetthet er det viktig at det legges til rette for gode overganger mellom bil, buss og tog. I storbyene er et fleksibelt, klimavennlig kollektivtilbud, kombinert med gode gang- og sykkelveier, nødvendig for å håndtere fremtidig befolkningsvekst og for at Norge skal nå sine klimamål. Dette krever store statlige investeringer. Høyre mener at bruk av statlige midler må følges av krav om å legge til rette for boliger, næring og velferdstilbud i nærheten av kollektivknutepunktene. Bymiljøavtaler er et strategisk verktøy for å stimulere til bruk av kollektive løsninger, sykkel og gange gjennom en mer miljøvennlig planpolitikk.

Høyre vil:

- At staten skal finansiere minst 50 prosent av alle store kollektivutbygginger i og rundt de største byene.
- Videreutvikle gode bymiljøavtaler som stiller krav om fortetting rundt kollektivknutepunkt og øker kollektiv- og sykkelandelen.
- Utvikle finansieringsordninger som legger til rette for økt bruk av kollektivtransport.
- Samle bestillerfunksjonen for fergetjenester og legge til rette for rask utskifting av den eldre delen av fergeflåten. Alle nye anbud skal inneholde krav om null- eller lavutslippsteknologi.
- Arbeide for en nasjonal reiseplanlegger der du kan bestille og betale reisen din på samme sted, selv om den går på tvers av mange transportformer og -selskaper.
- Legge til rette for økt fremkommelighet for busstrafikk gjennom bygging av sammenhengende kollektivfelt i områder med stor trafikk.
- Legge til rette for at mobilnett bygges ut langs jernbane og kollektivtraseer i samarbeid med private aktører.
- Legge til rette for bedre samordning av bussruter mellom fylkene.
- Utvikle et hensiktsmessig regelverk for selskaper innenfor delingsøkonomien.

Jernbanen knytter regionene sammen

Høyres mål er å knytte bo- og arbeidsområder tettere sammen gjennom rask utbygging av togtilbudet i storbyområder. Mer gods skal gå på skinner fremfor vei.

Toget binder sammen bo- og arbeidsområder slik at det er enklere å bo der man ønsker, og å jobbe der man vil. Hovedutfordringene i dag er for dårlig punktlighet, lav hastighet og få avganger. Høyre mener tilbudet må forbedres. De viktigste grepene for dette er å styrke vedlikeholdet, bygge flere kryssingsspor og øke antall avganger. Høyres mål er at vedlikeholdsetterslepet på jernbanen skal være fjernet innen 2030. Høyre vil sikre de reisende og godstransporten et best mulig tilbud. Mer gods på jernbanen betyr færre trailere på veiene, økt trafikksikkerhet, redusert veislitasje og reduserte klimagassutslipp. Høyre vil arbeide for mer sømløse overganger mellom ulike transportformer blant annet ved å effektivisere godsterminalene og bedre forbindelser mellom havn og jernbane. Dette vil bidra til å gjøre jernbanen mer konkurransedyktig ved godstransport.

Høyre vil:

- Øke investeringstakten og fjerne vedlikeholdsetterslepet i jernbanen innen 2030.
- Bygge ut flere dobbeltspor og lange krysningsspor for å fjerne flaskehalser, øke kapasiteten, redusere transporttiden og få bedre punktlighet for gods og passasjerer.
- Fortsette å sette flere jernbanestrekninger ut på anbud, slik at alle strekninger i landet blir konkurranseutsatt, for å sikre et best mulig tilbud for de reisende.
- Effektivisere godsterminalene og bygge nye der det er nødvendig for å møte fremtidig utvikling.
- Arbeide for mer sømløse overganger mellom de ulike transportformene.

Mer gods på sjøen og bedre sjøsikkerhet

Høyre vil styrke havnene som godsknutepunkter og styrke sjøsikkerheten. Mer gods skal gå på kjøl fremfor lastebil.

Å videreutvikle skipsleden og havnene er nødvendig for å styrke næringslivets konkurransekraft. Dette er også viktig for å bygge ut et transportsystem med lavest mulig klimagassutslipp. Ved frakt av gods vil den største klimagevinsten kunne tas ut ved å gjøre sjøtransporten mer miljøvennlig. Derfor vil Høyre legge til rette for utvikling av ny miljøteknologi og fornyelse av nærskipsflåten. Havnene er viktige knutepunkter for landtransporten. Effektive havner er en nødvendig forutsetning for at mer gods skal velge sjøveien. Derfor må havn, vei og banesystemer ses i sammenheng når havner bygges ut. Sikkerheten til sjøs skal ivaretas, og det skal være et høyt beredskapsnivå langs hele norskekysten.

Høyre vil:

- Satse sterkt på vedlikehold og utvikling av farledene.
- Legge til rette for økt bruk av landstrøm i havnene.
- Bedre knutepunktslogistikken. Brukerne må trekkes sterkere inn i havneutviklingen.
- Legge til rette for at mer gods velger sjøveien gjennom effektivisering av de offentlige tjenestene, mer effektive havner og reduserte avgifter og gebyrer.
- Modernisere havneloven for å bedre samspillet mellom havn og byutvikling.
- Modernisere Kystverket.

En god og desentralisert flyplasstruktur

Høyres mål er å sikre et godt flyplasstilbud i hele landet for å opprettholde sysselsetting og bosetting.

Høyre vil arbeide for en mest mulig sikker og effektiv luftfart. Oppgraderte flyplasser og rullebaner og en sunn konkurranse innen tårntjenester og flynavigasjon vil sikre passasjerene mer stabile, forutsigbare og kostnadseffektive tjenester. Lufthavnene er Norges best utbygde infrastruktur, og Høyre vil bidra til at den skal forbli godt utbygd. En rekke lufthavner er under utvikling. Høyre mener staten skal være en krevende, men langsiktig og forutsigbar eier av Avinor, og gi selskapet rammevilkår for å gjennomføre disse investeringene. Flere steder i landet er det luftfarten som utgjør kollektivtrafikken for å frakte folk over lengre avstander. Gode flyplasser over hele landet er viktig for å opprettholde sysselsetting og bosetting, og binde flere bo- og arbeidsmarkedsregioner sammen.

Høyre vil:

- Sikre at Avinor har forutsigbare betingelser for å gjennomføre nødvendige utbygginger i lufttransporten.
- Sikre en god og desentralisert flyplasstruktur som grunnlag for et godt flyrutetilbud i hele landet.
- Innføre omsetningspåbud for bærekraftig biodrivstoff i jetfuel og legge til rette for andre miljøvennlige alternativer når teknologien er tilgjengelig for å redusere klimagassutslippene fra flytransporten.

Digital infrastruktur over hele landet

Høyre har som mål at minst 90 prosent av alle husstander skal få tilgang til bredbånd med en hastighet på 100Mbit/s.

Elektronisk kommunikasjon er en sentral del av vår hverdag. Norge er et av de mest digitaliserte land i verden, målt både i tilgang til digital infrastruktur og i bruk av digitale tjenester. Suksessen skyldes i stor grad at det har vært lagt til rette for en markedsbasert utbygging av mobilnett og bredbåndsnett med konkurranse mellom flere tilbydere. Høyre vil gjøre digital kommunikasjon til et konkurransefortrinn for nasjonen. Høyre mener det skal være god mobildekning der folk bor, jobber og ferdes. Høyre vil legge til rette for konkurranse mellom ulike teknologier, tilbydere og forretningsmodeller, for slik å gi best mulig tjenester til brukerne. Offentlig støtte bør konsentreres til områder der det ikke er forutsetninger for en markedsbasert utbygging og til offentlig sektors eget behov for å tilby innbyggere og næringsliv ulike tjenester på nett.

Høyre vil:

- Legge til rette for at Norge fortsatt skal være et foregangsland innen elektronisk kommunikasjon og digitale tjenester.
- Sikre gode vilkår for datarelaterte virksomheter og arbeidsplasser i Norge.
- Sikre en reell konkurranse i mobilnettet.
- Redusere utbyggingskostnadene ved å forenkle regelverk og tilrettelegge for samordning av anleggsarbeid.
- Ha som mål at 90 prosent av husstandene skal ha tilbud om minst 100Mbit/s bredbåndshastighet innen 2020.
- Utvikle regulering og rammeverk i god dialog med EU og delta aktivt i EUs arbeid med å realisere det digitale indre markedet, med mål om å fjerne handelshindringer.
- Sørge for at Ekomnett og tjenester på dette nettet skal være forsvarlig sikret mot angrep og mot naturskade og uvær.
- At Norge skal arbeide internasjonalt for å beholde internett som en åpen plattform.
- Legge til rette for tilstrekkelig fiberkapasitet mellom Norge og utlandet.

En god start i livet

En god barndom

Høyre vil forbedre unge foreldres økonomiske situasjon og bidra til økt likestilling.

Familien er samfunnets viktigste sosiale fellesskap. Familien gir oss nærhet, ansvar, samhold, oppdragelse, identitet og tilhørighet. Offentlige myndigheter kan aldri erstatte familiens betydning for den enkeltes liv. Det offentliges oppgave er å støtte opp under familiene, ikke å styre dem. Høyre mener det er viktig å anerkjenne mangfoldet i familielivet.

Alle skal ha like muligheter og rettigheter uavhengig av sosial bakgrunn, kjønn og etnisitet. Likestilling handler om likeverd og like muligheter, og ikke om at alle skal velge likt. På flere områder er det fortsatt en vei å gå for å oppnå full likestilling. Norge skal fortsatt være et internasjonalt foregangsland på likestilling.

Barn som utsettes for vold, overgrep eller omsorgssvikt, er blant de mest sårbare i vårt samfunn. Høyre vil forsterke arbeidet for å sikre at alle barn og unge får en god oppvekst.

Valgmuligheter til familiene

Høyre vil styrke familien og bidra til trygghet og valgmuligheter i hverdagen.

Høyre ønsker å legge til rette for at alle familier skal kunne skape trygge rammer rundt sine liv. Stabile og omsorgsfulle familier gir trygge barn som vokser opp til å bli selvstendige voksne. Politikken må legge til rette for gode familieliv. Høyre mener begge foreldrene er likeverdige omsorgspersoner for barnet; de må derfor likestilles som omsorgspersoner i lovverket.

Høyre vil:

- Øke støtten til unge foreldre som ikke har opparbeidet seg rettigheter i arbeidslivet.
- Legge om engangsstønaden slik at den utbetales over en lengre tidsperiode.
- På sikt innføre selvstendig opptjeningsrett for far for deler av fellespermisjonstiden.
- Fjerne kravet til at fedre må gi en skriftlig begrunnelse på hvorfor de skal ta ut permisjon av felleskvoten.
- Gjøre det enklere å ta ut permisjonen slik det passer den enkelte familie for eksempel gjennom økt mulighet for gradert permisjonsuttak og mulighet til å ta ut permisjonsdager sammen.
- Innføre delvise partsrettigheter for fosterforeldre.
- Innføre pensjonspoeng for fosterforeldre som i dag ikke får dette, og som må ta yrkespermisjon for å følge opp fosterbarnet.
- Arbeide for adopsjonsavtaler med flere land og legge bedre til rette for adopsjon i Norge.
- Sørge for at tilbudet om mekling ved samlivsbrudd blir bedre tilpasset den enkelte families utfordringer.
- Bedre startlånsordningen for barnefamilier med lav inntekt.
- Gjøre om kontantstøtten til en kommunal ordning.

- At dagens fordeling av permisjonstiden videreføres. Dissens: At permisjonstiden kan fordeles fritt mellom foreldrene.
- Erstatte barnetrygden med gratis barnehage og skolefritidsordning, samt målrettede tiltak for å støtte lavinntektsfamilier, for å gi alle barn mulighet til en god oppvekst. DISSENS: Beholde barnetrygden, men vurdere alternative innretninger for å sikre familier med svak økonomi.

Barnets beste

Høyre vil gi alle barn trygghet for en god barndom.

Alle barn skal ha en trygg og god oppvekst. Først og fremst er dette foreldrenes ansvar, men gode oppvekstsvilkår begrenser seg ikke til foreldre og familie. Alle som er involvert i barnets liv gjennom familien, nabolaget, frivilligheten, barnehagen og skolen, har et ansvar for å se, lytte til og ivareta barnet på en god måte. Alle har et ansvar hvis de tror at et barn trenger hjelp eller er utsatt for vold eller manglende omsorg.

Barn er individer med selvstendige rettigheter. Barns rett til trygghet og sikkerhet skal alltid prioriteres. Barn har rett til å bli hørt. Høyre mener barnevernet og andre instanser som jobber med barn, i større grad må involvere barnet i viktige avgjørelser som angår deres liv. Høyre mener barnevernet bør jobbe forebyggende med familien der det er mulig, og at barnets beste skal tillegges avgjørende vekt i konfliktsituasjoner. Høyre ønsker et barnevern med høy kvalitet og faglighet. Det er viktig at alle etater som jobber inn mot barnefamilier koordinerer innsatsen og er kjent med hverandres bidrag.

Høyre vil:

- Styrke prinsippet om at barnets beste alltid skal legges til grunn.
- At barns rett til samtaler, deltagelse og involvering styrkes innenfor familievernet ved terapi eller samlivsbrudd.
- Sikre bedre oppfølging av sårbare barn, blant annet ved å gjennomføre regjeringens barnevernsreform, som vil gi barn og familier tidlig hjelp og mer likeverdig behandling.
- Ha tettere oppfølging av unge voksne som tidligere har vært i kontakt med barnevernet.
- Sikre koordinering av ressursene som settes inn i barnehusene.
- Sikre full likebehandling av private, ideelle og statlige aktører i barnevernet.
- At familievernet skal ha kompetanse på LHBTIQ-barn slik at foreldre som ønsker det kan få veiledning, og at LHBTIQ-barn får bistand når omsorgspersonene svikter.

Mangfold og likeverd

Høyre vil legge til rette for at alle skal ha mulighet til å kombinere jobb og familieliv.

Høyre vil styrke likestillingen i samfunnet og legge til rette for at alle skal ha mulighet til å kombinere familieliv og arbeidsliv. Kjønnsdelte utdanningsvalg bidrar til å opprettholde et kjønnsdelt arbeidsmarked. Høyre vil forsterke innsatsen for bedre kjønnsbalanse i ungdommenes utdanningsvalg. Høyre vil jobbe mot diskriminering av kvinner, minoriteter og LHBTIQ-personer. Høyre jobber for likeverd og like muligheter for alle uavhengig av kjønn, bakgrunn, hvem du er tiltrukket av eller hvilken kjønnsidentitet du har.

Høyre vil:

- At målet om likestilling og likeverd mellom kjønnene skal gjenspeiles i barnehagene og resten av utdanningsløpet til barn.
- At skoler skal legge opp til flere besøk av rollemodeller som kan bidra til å øke kunnskapsnivået blant elevene om de ulike utdanningene og yrkesmulighetene.
- Støtte holdningsprosjekter for å få større mangfold i utdanningene.
- At større virksomheter skal pålegges å omtale lønnsstatistikk for kvinnelige og mannlige ansatte i virksomhetens årsrapport.
- Fortsette med å bekjempe rasisme, antisemittisme, sosial kontroll og fordommer basert på kjønn, seksuell identitet og etnisitet.
- Forsterke arbeidet for likestilling i minoritetsmiljøer.
- At kompetanse om LHBTIQ skal komme inn i rammeplanen til alle relevante utdanningsløp.
- Beholde en felles ekteskapslov.
- Fjerne skatteklasse 2 for å styrke incentivene til å jobbe og for å bidra til mer likestilling i samfunnet.

Kunnskap gir muligheter for alle

Høyre vil prioritere et løft for tidlig innsats i skole og barnehage og øke forskningsinnsatsen for å sikre fremtidig velferd.

Kunnskap gir selvstendighet for den enkelte og velferd for samfunnet. Barnehage og skole er svært viktige arenaer for å bekjempe sosial ulikhet og utenforskap. Kunnskap gir muligheter for alle. Kunnskap er en forutsetning for å styrke vår internasjonale konkurransekraft og den viktigste kilden til økt produktivitet. Kunnskap er også en menneskerett, en forutsetning for å avskaffe fattigdom og en investering i stabilitet, demokrati og utvikling. Derfor er det å satse på kunnskap en investering i fremtiden.

Høyres kunnskapspolitikk vil legge til rette for læring i alle ledd av utdanningsløpet fra barnehagen, gjennom grunnskolen og videregående skole og over i høyere utdanning. Høyre vil også stimulere til livslang læring gjennom ulike former for etter- og videreutdanning. For å styrke vår konkurransekraft og innovasjonsevne må vi utvikle høyere utdannings- og forskningsmiljøer av høy kvalitet. For å utvikle samfunnet og sikre velferd i fremtiden vil Høyre satse målrettet på utdanning og forskning.

De første årene

Høyre vil at barn i barnehagen skal leke, lære og være trygge, og vi vil prioritere flere voksne og høyere kvalitet

Barnehagen er en uvurderlig arena for utvikling, sosialisering, inkludering og integrering av små barn. Barnehagen er en del av utdanningsløpet, men samtidig skal barnehagen ikke være skole. En god barnehage er trygg, gir stort rom for lek og moro, og stimulerer sosiale ferdigheter, nysgjerrighet og læring. Den frie leken er viktig for små barn. For Høyre er det ingen motsetning mellom lek og læring. Samtidig er de første leveårene avgjørende for å tilegne seg språk og tallforståelse. Derfor vil Høyre at alle barnehager skal ha en bevisst strategi for å sørge for læring på barns premisser i barnehagen.

Høyre fastholder at barnehagen må være et frivillig tilbud. Samtidig er det ønskelig å nå barn fra enkelte utsatte grupper i større grad, blant annet for å fremme integrering. Tilbudet skal ikke være avhengig av foreldrenes økonomi. Det viktigste i barnehagen er innholdet og kvaliteten på tilbudet. Barnehagene må ha tilstrekkelig med barnehagelærere, fagarbeidere og andre ansatte. Det må gis tilbud om faglig utvikling og påfyll til de ansatte. Samtidig vil Høyre ha klare krav til et godt pedagogisk arbeid og særlig legge vekt på barnas språkutvikling. Det er en forutsetning for god læring at alle som jobber i barnehagen snakker norsk. Gode overganger mellom barnehage og skole og mellom de ulike trinnene i skoleløpet bidrar til en bedre skolegang for elevene.

Høyre vil:

- Innføre en bemanningsnorm i barnehagen innen 2020.
- Ha flere barnehagelærere i landets barnehager.
- Styrke tverrfagligheten gjennom å rekruttere øvrig personell med annen relevant utdanning.
- At alle barn skal kunne norsk før de begynner på skolen, og at barnehagen skal ha klare mål for sitt språkarbeid.
- At alle ansatte i barnehagene skal beherske norsk.
- Styrke prinsippet om læring gjennom lek i barnehagene.
- Sikre at barn som trenger ekstra oppfølging, følges opp.
- Etablere sentrale kvalitetsindikatorer for oppfølging av barnehagene, og utvide nettportalen barnehagefakta.no til å inkludere kvalitetskjennetegn og nøkkeltall ved barnehagene.
- Tilby frivillig sommerskole før skolestart.
- Legge til rette for at kommunene kan tilby mer fleksibelt barnehageopptak gjennom året.
- Sørge for bedre kontakt mellom foreldre, barnehage og skole i barnas overgang fra barnehage til skole.
- Utvikle tettere samarbeid mellom institusjonene som utdanner barnehagelærere og barnehagene.
- Fortsette å styrke satsingen på kompetanse og faglig påfyll for barnehagelærere og ansatte i barnehagen gjennom videreutdanning.
- Fortsatt økonomisk likebehandle private og offentlige barnehager.
- Gi kommunene større mulighet til å påvirke opptakspraksis i private barnehager.
  DISSENS: Stryke punkt

En inkluderende kunnskapsskole

Høyre vil gi barna våre trygge rammer og nødvendige ferdigheter til å realisere sine evner, drømmer og ambisjoner.

Høyre har høye ambisjoner for hver enkelt elev. Veldig mye er bra i norsk skole, men vi har fortsatt store utfordringer. For mange elever blir hengende etter tidlig i skoleløpet, og for mange faller ut av videregående skole. Det er for store kvalitetsforskjeller mellom både skoler og kommuner. Vårt mål er at norske elever skal lære mer på skolen. Mange elever går ut av grunnskolen uten å ha med seg de grunnleggende verktøyene de trenger for å klare seg, for få fullfører videregående opplæring, og for mange ender opp utenfor arbeidslivet. Høyre vil bygge videre på Kunnskapsløftet. De grunnleggende ferdigheter

skal fortsatt styrkes, og faglig fordypning må vektlegges mer i nye læreplaner. Høyre vil styrke de praktisk-estetiske fagenes posisjon i skolen. Høyre vil hegne om skolens brede dannelsesoppdrag.

Høyre vil:

- Satse mer på tidlig innsats fra 1. til 4. klasse og prioritere at alle elever lærer å lese, skrive og regne.
- Innføre en rett til ekstra oppfølging for elever som strever med lesing, skriving og regning.
- Følge opp forenklingen av lærerplanene for å sikre mer oversiktlige læreplaner som gir rom for større faglig fordypning.
- Reformere spesialundervisningen slik at mer av innsatsen settes inn tidlig i utdanningsløpet.
- Forsterke innsatsen mot mobbing og trakassering.
- Legge bedre til rette for evnerike barn i skolen.
- Ha mer fysisk aktivitet i skolen og bidra til å spre gode eksempler fra skoler og kommuner.
- Styrke den tverrfaglige satsingen på flere helsesøstre og andre yrkesgrupper i skolen og SFO.
- Innføre skriftlig eksamen i norsk, matematikk og engelsk for alle elever i tiende klasse.
- Redusere antall karakterer i norskfaget fra tre til to, en for muntlig og en for skriftlig norsk.
- Styrke elevenes digitale ferdigheter ved å la alle skoler tilby koding og programmering som valgfag.
- Stimulere til utvikling og bruk av digitale læremidler som verktøy for tilpasset undervisning.
- Innføre et mer praktisk rettet håndverksfag i grunnskolen og styrke de praktisk-estetiske fagene blant annet gjennom å stille krav til at lærere har fordypning i fagene.
- Prioritere flere fagtimer med faglærer fremfor heldagsskole.
- Styrke rådgivningstjenesten for å stimulere til gode utdannings- og yrkesvalg.

Videregående opplæring og yrkesfag

Høyre vil ha mer læring i skolen, redusere frafallet og fortsette satsingen på yrkesfagene.

Videregående opplæring skal gi elever grunnlag for videre liv i studier eller yrkesaktivitet. Det er her grunnlaget for den enkeltes karrierevei legges. Derfor bør alle elever gis et tilbud som passer til deres evner, ønsker for fremtiden, og arbeidsmarkedets behov. Høyre vil sikre særpreget til både studieforberedende og yrkesfaglige studieprogrammer. Skolen må ha høye forventninger til elevene og forberede dem på videre studier og arbeidsliv. Norge trenger flere dyktige fagarbeidere både i privat og offentlig sektor. Høyre vil fortsette løftet for yrkesfagene og øke antallet lærlingplasser.

Høyre vil:

- At innen 2030 skal ni av ti elever som påbegynner i videregående opplæring, fullføre og bestå.
- Fortsette systematisk utprøving av tiltak for å få frafallet ned, herunder tettere

oppfølging av elever som står i fare for å droppe ut av skolen.

- Legge til rette for at flere elever på videregående kan ta et semester i et annet land eller en annen del av landet.
- Innføre fritt skolevalg i alle fylker.
- Sikre bedre samarbeid mellom rådgivningstjenesten i skolen, NAV og karriereveiledningssentrene, for å sette dem i stand til å nå ut til flere elever.
- Ha entreprenørskap som valgfag i skolen.
- Flytte skriftlig eksamen for avgangskullet til før 17. mai, uten å redusere det totale antallet undervisningstimer.
- Ha en fast, nasjonal fraværsgrense i videregående skole.
- Beholde muligheten til å etablere og drive offentlig finansierte friskoler som et alternativ til den offentlige skolen.
- Innføre forsøk hvor elever på videregående får mulighet til å velge færre fag de siste to årene, men med mer fordypning i fagene som velges.
- Gjøre det lettere å bytte fra studieforberedende til yrkesfaglig utdanningsprogram.
- Bruke tekster på både nynorsk og bokmål gjennom hele skoleløpet. Avvikle ordningen med egen karakter og eksamen i sidemål på ungdomsskolen og i videregående opplæring.
- La flere elever få videregående opplæring med mye praksis og lite teori gjennom å opprette flere tilbud innenfor praksisbrevordningen.
- Sikre elever- og lærlingers rett til å vurdere undervisnings- og læringsmiljøet i skole og læringsbedrift.
- Fortsette å øke lærlingtilskuddet og ha som mål at det på sikt skal ligge på samme nivå som kostnaden av en studieforberedende skoleplass.
- Starte forsøk i utvalgte bransjer med et lærlingefond etter modell fra Danmark, for å få flere lærlingeplasser.
- Øke bruken av vekslingsmodeller slik at flere elever får relevant praksis også de to første årene av yrkesutdanningen. Jobbe for at fylkeskommunene og partene i arbeidslivet skal legge til rette for flere lærlingplasser i regionen, og får større innflytelse til å påvirke yrkesopplæringen i tråd med behovene i arbeidslivet.
- Videreutvikle utdanningsløp (Y-veien) som gir større utviklingsmuligheter og bedre overganger mellom fagbrev og høyere utdanning.
- Sikre at de yrkesfaglige utdanningsprogrammene er tilpasset arbeidslivets behov.
- Åpne for å utstede fagbrev og fagprøver på engelsk som både kan gi norsk ungdom flere internasjonale jobbmuligheter, og gjøre det enklere å oppnå fagbrev for utenlandske arbeidstakere.

Gode lærere og skoleledelse

Høyre vil ha gode lærere og skoleledere som får gode utviklingsmuligheter i skolen.

God ledelse er avgjørende for elevenes læring. Læreren er lederen i klasserommet og ansvarlig for elevenes læring, og rektor er ansvarlig for skolens resultater. Høyre vil heve lærerprofesjonens status og anseelse i samfunnet. Læreren er kunnskapsarbeider, og kvaliteten på undervisningen er avhengig av lærerkollegiets motivasjon og faglige kompetanse. Høyre vil at de flinkeste lærerne skal fortsette å undervise, og at det skal bli mulig å stige i gradene som lærer og bli spesialist med økt prestisje, økt lønn og økt status. Den viktigste innovasjonen i skolen må drives frem av faglig sterke lærere.

Høyre vil:

- Fortsette arbeidet med å fjerne unødvendig byråkrati for lærerne i skolen.
- Fortsette satsingen på videreutdanning av lærere.
- Vurdere om lærerprofesjonen selv skal ha et større ansvar for deler av skoleutviklingsmidlene.
- Ha som mål at alle lærere skal ha fordypning i fagene de underviser i.
- Arbeide for høyere opptakskrav til lærerstudiene.
- Rekruttere flere yrkesfaglærere, blant annet gjennom rekrutteringsstipend.
- Benytte stipendordninger for å gi ikke-kvalifisert utdanningspersonell i skole og yrkesopplæring mulighet til å ta pedagogikkutdanning og dermed kvalifisere til fast ansettelse.
- Fortsette arbeidet med å etablere nye karriereveier i skolen, blant annet ved å videreføre nye stillingskategorier som lærerspesialist, for eksempel førstelærer og førstelektor, i henholdsvis grunnskolen og videregående opplæring.
- Fremme bedre samarbeid mellom skole, høyere utdannelse og arbeidsliv, eksempelvis gjennom forskningsnær undervisning og lektor 2-program.
- Fullføre og kvalitetssikre en femårig masterutdanning for lærere.
- Fortsette satsingen på rektorskolen.
- Jobbe for å få flere yrkesgrupper inn i skolen for å bygge et lag rundt eleven.

Aktive skoleeiere for å styrke elevenes læring

Høyre vil ha aktive og engasjerte skoleeiere, og mener nasjonale myndigheter må ha klare forventninger til resultater, samtidig som det lokale handlingsrommet må være stort.

Det er for store forskjeller i kvalitet og resultater mellom skoler og mellom kommuner. Alle skoleeiere må ha gode systemer for kvalitetssikring, kvalitetsutvikling og kvalitetskontroll. Hensikten med all kartlegging i skolen må være å øke skolenes bidrag til den enkelte elevs læringsutbytte. God ledelse på den enkelte skole er en forutsetning for økt læringsutbytte for elevene og bedre resultater. Høyre mener det tilsynet som føres med skoler i dag, i for liten grad vektlegger elevenes læringsutbytte og kvaliteten i skolen.

Høyre vil:

- Innføre en nasjonal ordning for å veilede og følge opp skoleeiere og skoler med vedvarende svake resultater. Kommuner med svake skoleresultater skal få pålagt bistand fra et nasjonalt veilederkorps.
- At skoleeiere skal kartlegge læringsresultatene gjennom hele skoleløpet og sikre full åpenhet om resultater på skolenivå.

- At skoleeiere skal måtte utvikle gode rutiner for å sikre god informasjonsflyt om elevene ved alle overganger til ny skole i løpet av utdanningsløpet.
- Styrke kompetanse- og forskningsmiljøer om skoleeierrollen og stimulere til deling av beste praksis.
- Gjøre rektorutdanningen til et permanent utdanningsprogram.
- Vri midlene som staten bruker til skoleutvikling, med mål om at skoleutvikling primært skal skje gjennom samarbeid mellom kommuner og de høyere utdanningsinstitusjonene.

Livslang læring

Høyre vil at det skal bli enklere å tilegne seg ny kunnskap og kompetanse mens man er i jobb.

Høyres mål er at den enkelte skal ha kompetanse som danner grunnlag for stabil og varig tilknytning til arbeidslivet. Vi må legge til rette for læring gjennom hele livet, og forebygge utenforskap ved at offentlig sektor og arbeidslivet jobber sammen. Vi må bygge videre på arbeidslivet som en av våre aller fremste læringsarenaer.

Høyre vil:

- Sikre at alle som står utenfor arbeidslivet, og som får hjelp av offentlige etater, automatisk får tilbud om kartlegging av grunnleggende ferdigheter som lesing og skriving.
- Styrke program for opplæring i arbeidslivet gjennom Kompetanse+-ordningen
- Legge til rette for bedre kompetanse- og karriereutvikling for arbeidstakere gjennom hele yrkesløpet, og spesielt se på muligheter for økt kompetansebygging for seniorer.
- Gjennomføre den nasjonale kompetansestrategien.

Attraktive fagskoler

Høyre vil styrke fagskolene slik at det skal være mer attraktivt å ta høyere fagutdanning.

Fagskolene er en viktig del av det norske utdanningstilbudet, kjennetegnet av særlig tett samarbeid med arbeidslivet. Mange fagarbeidere ønsker og har behov for kompetanse utover fagbrev, mens arbeidslivet etterspør slik kompetanse. Høyre vil videreutvikle fagskolene som utdanningsløp, slik at fagskolen blir anerkjent som en attraktiv og selvstendig utdanning.

Høyre vil:

- Utvikle fagskolene som en attraktiv og selvstendig utdanningsvei.
- Stimulere strukturendringer for å få sterkere fagskoler.
- Styrke fagskolene gjennom en forutsigbar og fleksibel statlig finansieringsordning som belønner kvalitetsforbedringer.
- Sørge for tydelig arbeidsdeling mellom fagskolesektoren og universitets- og høyskolesektoren.
- Sikre tydelige, forutsigbare og gjensidige overgangsordninger mellom fagskoler og universiteter og høyskoler.

- Sørge for at rådgivningstjenesten i grunnskolen og videregående opplæring og de regionale karrieresentrene styrker sin kompetanse på fagskoleutdanning for å bidra til synlighet og rekruttering til fagskolene.

Høyere utdanning og forskning

Høyre vil ha høyere kvalitet i norsk høyere utdanning, flere miljøer i verdenstoppen og sikre en fortsatt offensiv satsing på forskning.

Studentene skal lykkes gjennom å møte studietilbud preget av høy kvalitet og relevans, høye ambisjoner og tydelige forventninger på studentenes vegne. Kvaliteten på undervisningen må opp.

Gode prioriteringer er nødvendig. Et lite land som Norge kan ikke ha ambisjoner om forskning av høyeste kvalitet i hele bredden. Vi må derfor utvikle noen fagmiljøer til å bli verdensledende, samtidig som vi satser tungt på forskning og utvikling innen områder hvor vi har særlige fortrinn og behov.

Høyre vil styrke forskningen for å løse store samfunnsutfordringer, bidra til innovasjon og konkurransekraft, og for å bidra til ny erkjennelse og opplyst samfunnsdebatt. Høyre legger særlig vekt på at offentlig finansiert forskning skal ha høy kvalitet og være uavhengig av politiske føringer eller særinteresser som kan rokke ved forskningens troverdighet.

Norske fagmiljøer må samarbeide mer og bedre internasjonalt. Det er viktig for å øke kvaliteten i forskning og utdanning, for å delta i den internasjonale dugnaden for ny kunnskap og for å hente hjem kunnskap utviklet utenfor Norges grenser. Høyre vil legge til rette for at ny kunnskap tas i bruk gjennom økt samarbeid mellom universiteter, forskningsinstitutter og arbeidslivet, og gjennom økt kommersialisering og nyetableringer basert på forskningsbasert kunnskap.

Høyre vil:

- Sikre at vitenskapelig kvalitet veier tyngre for offentlige investeringer i forskning.
- Videreutvikle ordninger som støtter opp under fremragende miljøer innen utdanning (SFU), forskning (SFF), innovasjon (SFI) og fornybar energi og miljøteknologi (FME).
- Videreføre arbeidet med å etablere sterkere universiteter og høyskoler, blant annet gjennom bedre arbeidsdeling mellom læresteder slik at utdanningstilbud forankres i sterke og forskningsaktive fagmiljøer.
- Fordele mer av statstilskuddet til høyere utdannelse gjennom konkurransearenaer basert på oppnådde resultater.
- Gjennomføre tiltakene i kvalitetsmeldingen for høyere utdanning, blant annet for å styrke undervisningskvaliteten.
- Videreutvikle ordningen med utviklingsavtaler mellom staten og utdanningsinstitusjonene og knytte økonomiske virkemidler til avtalene.
- Styrke den offentlige forskningsinnsatsen ytterligere for å nå målet om at de totale forskningsinvesteringene skal utgjøre 3 prosent av BNP innen 2030, hvorav 2 prosent bør utgjøres av privatfinansiert forskning.
- Stimulere til mer forskning i næringslivet og tettere samarbeid mellom akademia og næringsliv, blant annet gjennom SkatteFUNN-ordningen.

- Etablere et vitenskapelig rådgivende organ for regjeringen for å fremme utdanning og forskning av høy kvalitet og relevans på tvers av alle samfunnssektorer.
- Styrke virkemidlene som fremmer innovasjon i offentlig sektor og tjenesteytende næringer.
- Utvikle sterkere forskningsinstitutter.
- Videreutvikle nærings-PhD og offentlig-PhD og innføre tilsvarende ordninger for post.doc.
- Gi forskningsinstitusjonene ressurser til å produsere flere doktorgrader.
- Sikre felles nasjonale standarder for helseprofesjoner i utdanningen.

Bedre kvalitet på studiene og en enklere studenthverdag

Høyres mål er høyere utdanning som holder høy kvalitet, og som er tilgjengelig basert på kvalifikasjoner, uavhengig av økonomisk og sosial bakgrunn.

Studentene skal lykkes gjennom å møte studietilbud preget av høy kvalitet og relevans, høye ambisjoner og tydelige forventninger på studentenes vegne, og gode rammebetingelser som stimulerer til fullføring av studier på normert tid. Studiefinansieringen og velferdsordninger må ta bedre hensyn til at studenter kan velge å få barn i studietiden. Gratisprinsippet skal videreføres. Vi må prioritere studietilbud som gir kompetanse Norge har særlig behov for i tiårene fremover.

Høyre vil:

- Innfase 11 måneders studiestøtte frem mot 2020.
- Gi studenter mulighet til å ta opp ytterligere lån i Lånekassen.
- Øke antall studentboliger, og prioritere områder med særlig press.
- Gjøre studentboliger om til et eget arealformål i plan- og bygningsloven.
- Satse på forebyggende helsetiltak blant studenter.
- Sikre bedre oppfølging av studentene for å bedre studenters psykiske helse og faglige progresjon.
- Utrede endringer i studiefinansieringen slik at den i større grad belønner studenter for å fullføre på normert tid.

Trygghet for hjelp når du trenger det

Høyre vil ha en velferdsreform som gir flere en ny sjanse i arbeidslivet og færre på passiviserende stønader.

Arbeid er grunnlaget for vår felles velferd. Det er vi sammen som skaper verdiene vi bruker og fordeler. Høyre vil styrke arbeidslinjen og heve respekten for alle typer arbeid. En jobb er den sikreste veien ut av fattigdom. Vi må senke terskelen inn i arbeidslivet slik at flere får en ny sjanse.

Et inkluderende, omstillingsdyktig og likestilt arbeidsliv forutsetter seriøse aktører som følger reglene. Høyre vil slå ned på arbeidslivskriminalitet og sosial dumping som truer det norske arbeidslivet. Vi lever lenger, og da må vi også jobbe lenger. Høyre ser på seniorer i arbeidslivet som en ressurs, ikke som en byrde. Vi vil gjøre det enklere for arbeidstakere å stå lengre i jobb og samtidig se kritisk på velferdsordninger som svekker seniorenes plass i arbeidslivet.

Velferdssystemet vårt er i dag for sentralstyrt og uoversiktlig. Mange av støtteordningene våre risikerer å holde mennesker utenfor arbeidslivet i stedet for å hjelpe dem inn. Høyre vil ha en velferdsreform for å forenkle stønadssystemet og styrke arbeidslinjen. Samtidig må vi sikre at mennesker som trenger hjelp, faktisk får det. Velferdssystemet vårt må bli bedre på å hjelpe dem som trenger det aller mest.

Et godt arbeidsliv for alle

Høyre vil ha et trygt arbeidsliv med rom for flere enn i dag.

Norge har et trygt arbeidsliv preget av ordnede forhold. Gjennom samarbeidet mellom arbeidsgivere og arbeidstagere har Norge skapt et av verdens mest moderne og omstillingsdyktige arbeidsmarkeder. Høyre vil ha et arbeidsliv med seriøse arbeidsgivere og vil bekjempe arbeidslivskriminalitet gjennom samarbeid mellom offentlige myndigheter og arbeidslivets parter. Høyre mener det er en konkurransefordel med et godt organisert og likestilt arbeidsliv med høy organisasjonsgrad. Høyre vil videreutvikle den norske modellen.

Høyres mål er et inkluderende og godt arbeidsliv. For mange jobber ufrivillig deltid, spesielt i helsesektoren. Høyre er opptatt av at arbeidsgivere og arbeidstakere skal kunne finne fleksible løsninger som åpner opp for at flere som ønsker det, får jobbe heltid. Vi må tilrettelegge bedre slik at også personer med nedsatt funksjonsevne kan delta i arbeidslivet. Høyre vil at eldre med god arbeidsevne skal få mulighet til å stå lenger i arbeid og vil legge til rette for at samfunnet i større grad kan benytte ressursene de eldre har. Et trygt arbeidsliv må tilpasse seg endringer i jobbmønstre og familieliv. Høyre vil ha en moderne, trygg og fleksibel arbeidsmiljølov.

Høyre vil:

- Beholde fast ansettelse som hovedregel i arbeidslivet.
- Fortsatt arbeide for å redusere bruken av midlertidige stillinger i offentlig sektor.
- Legge til rette for flere hele stillinger og at flere velger å jobbe heltid.
- At gradering skal være hovedregel ved mottak av helserelaterte ytelser og ved sykemelding, og sikre at de som kan og vil jobbe får mulighet til å bruke restarbeidsevnen sin.
- Tilby flere varig tilrettelagte arbeidsplasser i tilrettelagte bedrifter (VTA) og i ordinært arbeidsliv (VTO).
- Støtte opp under flere treparts-bransjeprogrammer i områder som har problemer med dårlige arbeidsvilkår.
- Styrke arbeidet mot høyt sykefravær og kritisk gjennomgå innretningen på dagens IA-avtale (inkluderende arbeidsliv) sammen med avtalepartene før avtalen eventuelt fornyes i sin nåværende form.
- Styrke arbeidsgivers rolle i å forhindre langtidssykefravær ved å vurdere å forlenge arbeidsgiverperioden uten at den totale kostnaden for arbeidsgiver øker.
- At skatte- og velferdsordningene i størst mulig grad skal bygge opp under arbeidslinjen.
- Forenkle legeerklæringsskjemaet for fastlegene i samarbeid med Legeforeningen og gi de ansatte i NAV ansvaret for å vurdere ytelse og arbeidsevne i samråd med brukeren.

- Innføre en ettårig ordning med arbeidspraksis med lønnstilskudd som administreres av NAV i samarbeid med attførings- og bemanningsbedriftene.
- Inkludere flere med nedsatt funksjonsevne i arbeidslivet gjennom blant annet bedre tilrettelegging, og innføre forsøk med personlig tilretteleggingsgaranti.
- Beholde fagforeningsfradraget på dagens nivå for å sikre høy organisasjonsgrad.
- Intensivere kampen mot arbeidslivskriminalitet og sosial dumping gjennom å sikre et bedre samarbeid mellom offentlige etater for å ta useriøse aktører.
- Gjøre lønnsinndrivelse til en del av ordningen med fri rettshjelp for å styrke kampen mot useriøse aktører.
- Styrke programmer for kompetanseheving i arbeidslivet.
- Gi arbeidstakere og arbeidsgivere økt fleksibilitet i organiseringen av arbeidshverdagen.
- Ha en moderne arbeidsmiljølovgivning som sikrer trygghet for den enkelte og nødvendig fleksibilitet.
- Dissens nytt punkt: Innføre et flatt jobbskattefradrag for alle som er i arbeid.

Ny sjanse

Høyre vil gi tilpasset hjelp og legge bedre til rette for dem som vil tilbake i arbeidslivet, og la den frivillige sektoren og sosiale entreprenører delta mer i velferdsarbeidet.

Høyre vil ha et inkluderende arbeidsliv der flere får mulighet til å delta. For mange står utenfor arbeidslivet, og det er særlig bekymringsfullt når det gjelder unge mennesker. Høyre vil gjennomgå trygdesystemet for å sikre at systemet får arbeidsledige raskt i arbeid, og at alle får utnyttet sin restarbeidsevne. Å stille krav er å bry seg. Derfor er Høyre opptatt av å ha aktivitetsplikt for å sikre at mottakere av sosialhjelp er i aktivitet. Høyre vil senke tersklene for deltakelse i arbeidslivet for personer med nedsatt funksjonsevne. Vi vil ha et bedre samarbeid mellom arbeidsgivere, Nav, bemanningsbransjen, attføringsbedrifter og andre tiltaksleverandører for å få flere i arbeid.

Noen opplever et Nav-system som ikke gir dem den oppfølgingen de trenger. Andre får hjelp, men ikke en hjelp som er tilpasset deres situasjon. For Høyre er valgfrihet viktig. Å bestemme over eget liv styrker selvfølelsen, selvrespekten og motivasjonen. Frivilligheten og sosiale entreprenører er sentrale bidragsytere til den velferden vi har i samfunnet. Noen jobber etter velprøvde metoder, andre forsøker å skape nye. Høyre ønsker å styrke de sosiale entreprenørenes muligheter til å delta i velferdsarbeidet i samfunnet.

Høyre vil:

- Gjennomføre en harmonisering og forenkling av ledighetstrygdene, herunder å utrede muligheten for en sammenslåing av dagpenger og arbeidsavklaringspenger (AAP) for å sikre fleksibilitet og hindre negative incentiveffekter i trygdesystemet.
- Ha mindre sentral detaljstyring og gi NAV større ansvar for å sikre brukerne riktig tiltak til riktig tid.
- Gjennomføre målet om at ingen NAV-brukere under 30 år skal gå ledige i mer enn åtte uker uten å få et tilbud om arbeid eller utdanning, arbeidstrening eller annen aktivitet.

- Innføre forsøk der en andel av det statlige trygdebudsjettet overføres til kommunene, slik at de får ansvar for å finansiere noe av trygden sammen med staten, og får beholde pengene de ville brukt på å utbetale trygd dersom de lykkes i å hjelpe utsatte grupper inn i arbeidslivet.
- Sikre et bedre samarbeid mellom NAV og bemanningsbransjen for å få flere i arbeid.
- Senke tersklene for sosialhjelpsmottageres adgang til statlige arbeidsmarkedstiltak, for å sikre at brukere får den hjelpen de skal ha.
- Gjennomføre aktivitetsplikt for mottakere av sosialhjelp i alle kommuner, og prioritere de yngste mottakerne først.
- Stille strengere krav til NAVs tiltaksleverandører og sørge for at dårlige resultater får konsekvenser for tiltaksleverandøren.
- Innføre forsøk med velferdsobligasjoner for å mobilisere sosiale entreprenører.
- Jobbe systematisk for at flere ideelle og sosiale entreprenører skal få ta del i å løse sosiale utfordringer i samfunnet, blant annet ved å øke kommunenes innkjøpskompetanse om sosiale entreprenører.

Trygghet for dem som faller utenfor arbeidslivet

Høyre vil gi trygghet og et sikkerhetsnett til dem som trenger det.

Gjennom felles beslutninger har vi bygget et sikkerhetsnett for å gi trygghet for dem som faller utenfor arbeidslivet. Det er bra for storsamfunnet, men viktigst av alt er at det er bra for den enkelte. De fleste barn i Norge vokser opp i trygge familier med gode økonomiske vilkår. Samtidig er det familier som faller utenfor på grunn av dårlige levekår, svak økonomi eller begge deler. Dette rammer barna. Høyres mål er å skape muligheter for alle. Vi vil styrke det sosiale sikkerhetsnettet. Gode oppvekstsvilkår forutsetter at alle barn kan delta i fritidsaktiviteter.

Høyre vil:

- Fortsette arbeidet med å sikre at alle barn og unge får delta på fritids- og kulturaktiviteter.
- Videreføre redusert foreldrebetaling og gratis kjernetid i barnehagen for barn av foreldre med svak økonomi.
- Legge til rette for at flere kan eie egen bolig, for eksempel ved i større grad å ta i bruk den boligsosiale modellen leie-før-eie over hele landet.
- Økte rammer til startlån for barnefamilier og særlig til enslige forsørgere.
- Styrke behandlingen innen rus- og psykiatri.
- Satse på en inkluderende kunnskapsskole som et av de viktigste verktøyene for å hindre økende forskjeller.

Flere år og flere muligheter

Høyre vil ha et samfunn som gir eldre som kan og vil, muligheter til å delta lenger i arbeidslivet.

Nordmenn lever stadig lenger, og vi er allerede en million innbyggere over 60 år i Norge. Høyre mener vi må gripe de mulighetene dette gir. Vi må legge til rette for at alle som har god arbeidsevne og som ønsker det, kan stå lenger i arbeidslivet. Fremtidens eldre vil

være sprekere og friskere enn gårsdagens eldre. Med bedre helse kan vi arbeide lenger. Likevel er det fortsatt holdninger, atferd og ordninger som kan virke ekskluderende for seniorer.

Høyre vil:

- Legge til rette for at flere eldre med god arbeidsevne kan stå lenger i arbeid dersom de ønsker det.
- Legge til rette for bedre kompetanse- og karriereutvikling for arbeidstakere gjennom hele yrkesløpet, og spesielt se på muligheter for økt kompetansebygging for seniorer.
- Gjennomgå særaldersgrensene og andre lovbestemte aldersgrenser i offentlig sektor i samarbeid med partene i arbeidslivet, med mål om å la flere som har god arbeidsevne få mulighet til å stå lenger i jobben.
- Fullføre gjennomføringen av pensjonsreformen i offentlig og privat sektor.
- Forebygge og begrense tidlig avgang fra arbeidslivet via helserelaterte trygdeytelser.
- Gjennomgå særordninger som kan gjøre seniorarbeidstakere mindre attraktive i arbeidslivet.
- Følge opp strategien for et aldersvennlig samfunn for å stimulere til aktivitet og arbeid for eldre.

Pasientens helsetjeneste

Høyre vil utvikle pasientenes helsetjeneste, og særlig prioritere kvalitet i behandlingen og oppfølging av de pasientgruppene som er mest sårbare.

Å få hjelp når man trenger det, er viktig for både trygghet og livskvalitet. Det viktigste i helsetjenesten er ikke systemet, men pasienten. Behandlingsapparatet må bygges opp rundt dette. Det er derfor Høyre ønsker pasientenes helsevesen. Vi vil fortsette å redusere ventetiden og usikkerheten for dem som trenger behandling, slik vi har gjort gjennom kortere sykehuskøer og pakkeforløp i kreftbehandlingen som fjerner unødvendig ventetid og sikrer kreftpasienter et bedre tilbud. Private, frivillige og det offentlige må jobbe sammen for et best mulig helsetilbud, men det offentlige skal ha et hovedansvar. Kvalitet i tjenestene og valgfrihet i tilbudet av tjenester er nøkkelord for Høyres helsepolitikk. Høyre vil øke åpenheten i helsetjenestene, gi mer makt til pasientene ved å øke valgfriheten og styrke den enkeltes innsyn ved å gjøre informasjon digital og tilgjengelig for den enkelte pasient.

I de neste tiårene vil en aldrende befolkning, ny medisinsk teknologi og økende forventninger til velferdssystemet gi større press på tjenestene våre. For å sikre den grunnleggende tryggheten og et bedre tilbud til de menneskene som trenger helsetjenesteet aller mest, mener Høyre det vil bli nødvendig å prioritere bedre og klarere enn i dag. Høyre er særlig opptatt av at pasienter med alvorlige sykdommer og ekstra sårbare pasientgrupper som rusmisbrukere og psykiatriske pasienter skal sikres et verdig tilbud. En god folkehelsepolitikk er å støtte opp under gode valg for den enkelte. Forebygging er bra både for den enkelte og for samfunnet. Pasientenes helsetjeneste og en god folkehelsepolitikk er blant de viktigste bidragene for å bekjempe uønskede forskjeller mellom folk i Norge.

Bedre folkehelse kan hindre sykdom

Høyre vil bygge opp under og stimulere folks gode og sunne helsevalg i hverdagen.

En god og forebyggende folkehelsepolitikk skal synliggjøre de gode og sunne valgmulighetene enda bedre enn i dag. Overvekt og fysisk inaktivitet fører til at flere blir syke, og øker de sosiale forskjellene. Høyre vil gjøre det enklere å ta gode valg for sin egen helse. Å bevege seg mer, å bruke sykkel og å spise mer grønnsaker og frukt er gode eksempler på god forebygging. Aktivt friluftsliv og bruk av naturen forebygger både fysiske og psykiske plager.

Høyre vil:

- Gjøre det enklere for folk å ta gode helsevalg i hverdagen.
- Videreføre samarbeidet med næringslivet for å bedre folkehelsen gjennom forpliktende partnerskap, blant annet å få sunnere matvarer i butikkene og tilrettelegging.
- Ha mer fysisk aktivitet i skolen, blant annet ved å lære av og spre gode erfaringer fra forsøk på skoler og i kommuner.
- At psykisk helse skal være en integrert del av folkehelsearbeidet, herunder en offensiv satsning på å bekjempe ensomhet særlig blant barn og unge, og blant eldre.
- Mobilisere og samarbeide med frivillige aktører og organisasjoner i folkehelsearbeidet, herunder også idretten for å utvikle breddetilbud til utsatte barne- og ungdomsgrupper, og målrettede tilbud til eldre og kronisk syke.
- Gi god informasjon om kosthold og aktivitet, og oppfølgning av livsstilssykdommer, til ulike risikogrupper.
- Ha bedre tilrettelegging for sunne måltidsvaner i skolen og bidra til å spre gode erfaringer med måltids- og kostholdsarbeid i skoler og kommuner.
- Fortsette arbeidet med å holde ungdom røyk- og snusfrie.
- Beholde hovedlinjene i dagens alkoholpolitikk.
- Bruke avgiftssystemet for å fremme sunn atferd.

Nærhet mellom pasient og behandler

Høyre vil ha en sterk primærhelsetjeneste i hele landet.

Det er i primærhelsetjenesten – blant annet gjennom fastlegen – at de fleste har sin første kontakt med helsetjenesteet. Primærhelsetjenesten er derfor svært viktig også for forebygging og tidlig innsats. Det lokale helsetilbudet danner grunnlaget for et godt helsetilbud og samarbeid mellom primærhelsetjenesten og spesialisthelsetjenesten.

Høyre vil:

- Sikre alle innbyggere tilgang på en faglig sterk og godt organisert primærhelsetjeneste.
- Endre lovverk og finansieringssystemer for å tilrettelegge for tverrfaglige primær- og oppfølgningsteam i alle kommuner.
- Satse på et fortsatt kompetanseløft i de kommunale tjenestene, for å sikre faglig dyktige og oppdaterte ansatte.
- At helsestasjons- og skolehelsetjenesten skal sørge for god tilgang til hjelp og støtte for barn og unge gjennom skole og barnehage.
- Bygge ut lavterskeltilbudet innen psykisk helse i kommunene, sørge for at det kan ansattes flere psykologer, og øke kompetanse om psykisk helse hos fastleger og øvrige tjenester.

- Etablere flere helsehus i samarbeid mellom kommune og spesialisthelsetjeneste, som samler flere tilbud under ett tak lokalt, lett tilgjengelig for befolkningen.
- Sørge for god tilgang på tannhelsetjenester for utsatte grupper.
- Støtte gode samarbeidsprosjekter mellom kommune og spesialisthelsetjeneste.
- Legge til rette for utbygging av lærings- og mestringstilbud i kommunene, samt bedre samordning med øvrige tjenester.
- Gi bedre oppfølging av personer med kronisk sykdom.
- Følge opp rettighetsfestingen av brukerstyrt personlig assistanse for å styrke brukerrettighetene og valgfriheten i hverdagen.

Hjelp av eksperter når du trenger det

Høyre vil sikre høy faglig kvalitet i helsetjenesten slik at pasientene får best mulig hjelp og pleie.

Spesialisthelsetjenesten er blant annet sykehusene våre. Pasientenes helsetjeneste betyr at kvaliteten på behandlingen skal være høy, ventetidene så korte som mulig og at pasienten skal bli hørt i alle deler av helsetjenesten. Pasientene skal møtes med kunnskap og respekt. God informasjonsflyt mellom fastlege og spesialisthelsetjeneste er en forutsetning for å få dette til.

Høyre mener at organiseringen av helsetjenesteet må gjennomgås. Gjennom en nasjonal helseplan skal de overordnede prioriteringene for helsetjenestene gis, samtidig som vi må sikre handlingsrom og fleksibilitet på det enkelte sykehus slik at behandlingen kan bli best mulig. Ventetidene må være så korte som mulig. Det er nødvendig med klarere prioriteringer i helsetjenestene, og Høyre er særlig opptatt av å sikre behandlingen for mennesker med alvorlige lidelser og for utsatte pasientgrupper som rusmisbrukere.

Høyre vil:

- Sikre trygge sykehus og bedre helsetjenester for alle, uansett hvor man bor i landet.
- Fortsatt redusere ventetiden ved oppstart av behandling av utredning, og underveis i behandlingsforløp.
- Innføre pakkeforløp som reduserer ventetiden og gir pasientene bedre behandling, på flere områder, og jobbe mer helhetlig i tenkning om pasientforløp i hele helsetjenesten.
- Sykehusene skal i større grad styres etter kvalitetsmål og resultater for pasientene, og med mer åpenhet enn i dag.
- Endre styringen av sykehusene og spesialisthelsetjenesten, med mer nasjonal styring og færre beslutningsnivåer.
- Ha bedre oppgavedeling og samarbeid mellom sykehus, der ulike sykehus utnytter hverandres kompetanse og kapasitet ved å jobbe mer i nettverk og som team.
- Fortsette arbeidet for å redusere unødig rapportering og skjemavelde, og forenkle hverdagen i sykehus.
- Fremme åpenhetskultur og godt lederskap i spesialisthelsetjenesten.
- Sikre valgfrihet og mangfold for pasientene, og utvide fritt behandlingsvalg til nye områder.
- Videreføre et godt samarbeid med og fortsette med økt bruk av helsetjenester fra private og ideelle aktører i spesialisthelsetjenesten.
- At helseforetakene skal samarbeide med helsenæringen ved etablering av nye sykehus og helseklynger.

- Ha mer åpenhet om ventetider og gi pasientene bedre informasjon om rettighetene deres.
- Ha økt samarbeid og mer bruk av private avtalespesialister, med flere hjemler og bedre arbeidsdeling mellom sykehus, poliklinikker og avtalespesialister.
- Prioritere klarere og bedre i hele helsetjenesten, basert på nytte-, ressurs- og alvorlighetskriteriene.
- Etablere en kvalitetsgodkjenningsordning for sykehus, herunder nasjonal godkjenning av nasjonale og regionale behandlingstjenester.
- Følge opp etableringen av en permanent undersøkelseskommisjon for uønskede hendelser i helsetjenestene.
- Sikre bedre ernæringsoppfølgning for utsatte pasientgrupper både på sykehusene og i kommunene.

Bedre psykisk helse

Høyre vil fortsette opptrappingen for å bedre det psykiske helsevernet i Norge.

En god psykisk helse er viktig for å ha god livskvalitet. Innsatsen må derfor settes inn tidligere til de som sliter med sin psykiske helse. Høyre vil fortsatt prioritere psykisk helse som en av våre viktigste satsinger. Vi må også forebygge at psykiske problemer oppstår ved å forhindre mobbing og sosial isolasjon blant barn, unge og voksne på arbeidsplasser.

Høyre vil:

- Bedre behandlingstilbudet innen psykisk helse med særlig vekt på tilbudet til barn og ungdom.
- Innføre pakkeforløp som gir kortere ventetider og bedre behandling, også innen psykisk helse.
- Integrere psykisk helse bedre i det øvrige folkehelsearbeidet.Utvide fritt behandlingsvalg til flere områder innen psykisk helse.
- Bygge ut lavterskeltilbudet og forbedre oppfølgingstilbudet innen psykisk helse i kommunene, sørge for at det kan ansattes flere psykologer, og øke kompetansen om psykisk helse hos fastleger og øvrige tjenester.
- Innføre kommunal betalingsplikt for utskrevne pasienter innen psykisk helse, for å sikre forpliktende samarbeid og bedre oppfølgning etter behandling.
- Fjerne byråkratiske hindre mot bedre samarbeid mellom NAV og helsetjenesten i oppfølgingen av psykisk syke.
- Innføre «jobberesept» for å aktivisere pasienter, og bruke det som en del av behandlingstilbud.
- Støtte opp om etablering av oppsøkende behandlingsteam i samarbeid mellom kommune og spesialisthelsetjenesten.
- Styrke tverrfaglig samarbeid mellom tjenestene innen psykisk helse og rus, blant annet for bedre ettervern.
- Bedre samarbeidet med frivillige organisasjoner for å gi bedre aktiviseringstilbud til personer med psykiske helseutfordringer.

En verdig rusomsorg

Høyre vil ha en mer verdig rusomsorg og bekjempe avhengighet. Høyres mål er at ingen skal dø av overdose.

Høyre vil føre en kunnskapsbasert ruspolitikk med begrensning av skadevirkninger og skadereduksjon som avgjørende mål, og prioritere det som har størst effekt. Alkohol, narkotika og tobakk har helsemessige skadevirkninger for den enkelte, og vi må søke å redusere skadevirkningene. Et fortsatt forbud mot bruk og besittelse av narkotika er et viktig normdannende tiltak, som ikke er til hinder for en mer skadereduksjonsorientert tilnærming.

Høyre vil:

- Redusere ventetiden for rusavhengige som venter på behandling, ytterligere, og sørge for bedre overganger fra endt behandling til oppfølgning/ettervern.
- Innføre pakkeforløp innen tverrfaglig spesialisert rusbehandling innen 2020 etter mal av pakkeforløp for kreft.
- Bedre tverrfaglig samarbeid og ettervern mellom psykisk helsevern, rusbehandling og somatisk helsetjeneste.
- Sikre mangfold og valgfrihet i behandlingen av rusproblemer ved å videreføre fritt behandlingsvalg innen tverrfaglig spesialisert rusbehandling, supplert av offentlige anbud fra ideelle og private på rusfeltet.
- Åpne mottakssentre i de største byene, der det sikres at ruspasienter får time til poliklinisk eller annen behandling innen 24 timer etter avrusning.
- Etablere lavterskel substitusjonsbehandling etter modell av LASSO i alle helseregioner.
- Bedre arbeidet med rusavhengiges somatiske helse, herunder satsning på kompetanse og bevisstgjøring i tjenestene, samt legge til rette for økt vektlegging av fysisk aktivitet og ernæring i rusbehandling.
- Styrke tilbudet om avrusning og rusmestring for innsatte med narkotikaproblemer i norske fengsler.
- Videreutvikle og øke bruken av helsefaglige tiltak og metoder som reaksjon på mindre alvorlige narkotikarelaterte lovbrudd, herunder ungdomskontrakt.
- At Norge skal være en pådriver globalt for en narkotikapolitikk bygget på helse, skadereduksjon og menneskerettigheter.
- Ha forsøk med skadebegrensende tiltak som for eksempel heroinassistert behandling som et tilbud til tunge rusavhengige og lavere terskel for substitusjonsbehandling, og vurdere om andre metoder enn injisering av heroin bør tillates på sprøyterom. Dissens: Stryk punkt.
- Vurdere om fastleger kan dele ut gratis metadon, Subutex og andre preparater til rusavhengige. Dissens: Stryk punkt.

Et bedre liv med kronisk sykdom

Høyre vil gjøre livet bedre for folk med kroniske sykdommer.

Mange mennesker i Norge sliter med kroniske helseplager på grunn av skader, sykdom eller fordi man har vært gjennom tøff behandling for livstruende sykdommer. For livskvaliteten er det viktig at man i størst mulig grad gis mulighet til å leve et vanlig liv,

med tilknytning til arbeidslivet, et sosialt nettverk og familie.

Høyre vil:

- Styrke rehabiliteringen ved akutt og varig sykdom.
- Gradvis inkludere rehabilitering i godkjenningsordningen for fritt behandlingsvalg.
- Sette kommunene i stand til å ta et større ansvar for rehabiliteringstilbudet for de vanligste pasientgruppene.
- Fortsatt ha spesialiserte rehabiliteringstilbud som spesialisthelsetjenesten skal ha ansvar for, særlig for pasienter som nylig har hatt hjerteinfarkt, slag og andre indremedisinske sykdommer.
- Etablere et formelt nettverk mellom behandlings- og oppfølgingstilbud, som sikrer sammenheng og kompetanse.

Bioteknologi

Høyre vil verne om føre-var-prinsippet i gen- og bioteknologien, men samtidig bruke etisk forsvarlige metoder for å fremme slik vitenskap.

Gen- og bioteknologien kan gi store muligheter for behandling og forebygging av sykdom, samtidig som den stiller oss overfor nye etiske dilemmaer. Høyre vil styrke de etiske grensene og føre-var-prinsippet i bioteknologiloven. Høyre ønsker å føre en politikk som sikrer at det kan videreutvikles og bygges opp ny bioteknologisk og farmakologisk industri i Norge.

Høyre vil:

- Forhindre at menneskelig liv sorteres ut fra egenskaper.
- Ikke innføre et offentlig tilbud om tidlig ultralyd til alle gravide i tillegg til dagens
- tilbud, så lenge det ikke er dokumentert positiv helsegevinst for barnet eller moren.
- Si nei til surrogati i Norge.
- Unngå at mennesker blir redusert til et middel for andre.
- Si nei til forskning på befruktede egg.
- Styrke stamcelleforskningen på stamceller fra fødte mennesker.

God helse for en god alderdom

Høyres mål er å sikre en god og verdig omsorg tilpasset individuelle behov, og vi vil ta i bruk velferdsteknologi for å øke kvaliteten på tjenestene.

Befolkningens alderssammensetning endres og kompleksiteten i oppgaveløsningen vil øke. Økt kompetanse, endringer i tjenesteorganisering og økt bruk av velferdsteknologi skal bidra til bedre kvalitet og valgfrihet i omsorgen. Flere eldre vil ha behov for en mer individorientert helse- og omsorgstjeneste. Målet er at den enkelte skal kunne mestre egen livssituasjon, til tross for sitt hjelpebehov.

Høyre vil:

- Ha mer valgfrihet i hjemmetjenestene.

- Tilrettelegge for at eldre kan bo hjemme så lenge som mulig, ved blant annet å ta i bruk velferdsteknologi.
- Følge opp arbeidet med å innføre en trygghetsstandard for sykehjem.
- Stimulere til at flere kommuner gjennomfører forebyggende hjemmebesøk for eldre.
- Ta et større nasjonalt ansvar for at kommunene bygger ut tilstrekkelig kapasitet i omsorgstjenesten både for dem som bor hjemme, på institusjon eller har andre boformer.
- Sørge for mer og bedre kunnskap om tilstanden i omsorgstjenesten, både objektive kvalitetsindikatorer og brukertilfredshet, mer åpenhet om dette og bedre bruk av kunnskap i styring og ledelse av tjenestene.
- Gjøre om tilskuddsordningene i Husbanken for i større grad legge til rette for kommunal og privat utbygging av trygghetsboliger, sykehjemsplasser, hospice, demenslandsbyer og private bofellesskap.
- Legge til rette for at praktisk bistand i hjemmet og i hjemmesykepleien kan organiseres som en felles tjeneste, og dermed sikre at hverdagsrehabilitering blir en integrert del av de ordinære tjenestene.
- Utdanne flere med kompetanse på de eldres mer komplekse og sammensatte sykdomsbilde.
- Ha flere tverrfaglige oppfølgningsteam som skal bidra med koordinering og yte tilrettelagte, flerfaglige tjenester. Teamene skal kartlegge brukernes mål og behov og tilrettelegge og skreddersy et tilbud ut fra dette.
- Trekke frivillige krefter inn i eldreomsorgen for å skape livskvalitet for eldre.

Grønn omstilling og en bærekraftig fremtid

Høyre vil at Norge skal bli et lavutslippssamfunn innen 2050. Transportsektoren skal bli utslippsfri og Norge skal være et foregangsland innen fornybar energi.

Høyres ideologiske utgangspunkt er forvalteransvaret. Vi må etterlate kloden vi overtok fra våre forfedre, i minst like god stand til våre etterkommere. Klimautfordringen er en av vår tids største utfordringer. Høyre mener Norge skal realisere lavutslippssamfunnet og bidra til at Paris-avtalen oppfylles. Klimagassutslippene skal reduseres med minst 40 prosent innen 2030, sammenlignet med 1990-nivå. Kuttene skal gjennomføres i samarbeid med EU. De største nasjonale utslippsreduksjonene må tas i sektorene som ikke er omfattet av EUs kvotesystem, det vil si transportsektoren, landbruket og avfalls- og byggsektoren.

Høyre vil bruke markedet i miljøets tjeneste, følge prinsippet om at forurenser betaler, og sørge for at det lønner seg å velge miljøvennlig i hverdagen. Det må bli dyrere å forurense, billigere å være miljøvennlig og mer lønnsomt å utvikle nye klimavennlige løsninger. Høyre vil legge til rette for omstillingen til et grønnere samfunn med nye, bærekraftige arbeidsplasser gjennom å stille miljøkrav og ved å bruke skatte- og avgiftssystemet.

Næringslivet er avgjørende i arbeidet med å utvikle og ta i bruk klimaløsninger. Staten har et ansvar for å skape forutsigbare rammer for klimapolitikken. Slik kan staten bidra til

at næringslivet kan utvikle gode, lønnsomme og miljøvennlige løsninger. Offentlig innkjøpsmakt og regelverk er et viktig virkemiddel for å utvikle miljøteknologi og ta i bruk miljøvennlige løsninger. Samtidig vil Høyre styrke statlige støtteordninger som reduserer den økonomiske risikoen en rekke bedrifter påtar seg ved å prøve ut ny teknologi. I tillegg vil Høyre vil også stille krav og innføre tiltak som bidrar til miljøvennlig by- og stedsutvikling i kommunene.

Internasjonalt klimaarbeid

Norge skal være en pådriver i det internasjonale klimaarbeidet.

Klimautfordringene er globale og løses best gjennom internasjonalt samarbeid og forpliktende internasjonale avtaler. I desember 2015 fikk verden en ny forpliktende klimaavtale. Målet med avtalen er å holde oppvarmingen godt under 2 grader og den inneholder en ambisjon om å jobbe for 1,5 grader. Norge har teknologi, kompetanse og kapital til å lede an i det grønne skiftet globalt.

Høyre vil:

- Videreføre den internasjonale klima- og skogsatsingen til 2030 på et høyt nivå.
- Utvide rammen for satsing på fornybar energi i utviklingsland under GIEK og Eksportkreditt.
- Bidra til at utviklingsland når målene i Paris-avtalen gjennom bidrag til FNs grønne fond og andre muligheter som ligger i Paris-avtalen.
- Benytte EØS-midlene til å støtte forskning på, og utvikling og bygging av, fullskala anlegg for fangst og lagring av CO2 i Europa.
- At Norge skal være en pådriver for forpliktende avtaler som bidrar til å løse de internasjonale klimautfordringene.
- At Norge skal bidra med kunnskap, kompetanse og bistandskapital i kampen mot klimaendringer.

Foregangsland for fornybar energi

Norge skal bidra aktivt i det grønne skiftet gjennom å erstatte fossile energikilder med de fornybare.

Norge er rikt på energiressurser og skal være en foregangsnasjon innenfor miljøvennlig produksjon og forbruk av vannkraft, vindkraft, bioenergi og andre fornybare energiformer. Norge vil ha et betydelig kraftoverskudd i årene fremover. Denne energien bør brukes til å fase ut fossil energi, og realisere lavutslippssamfunnet gjennom nytt kraftforedlende forbruk innen for eksempel industri og datasentre og økt kraftutveksling med våre naboland. Høyre vil bidra til at Norges potensial for fornybar energi generelt, og vannkraft spesielt, kan utnyttes bedre, både gjennom gode rammevilkår, økt forskningsinnsats og videreutvikling av gode teknologistøtteordninger for industri og næringsliv. I dag ligger en rekke norske bedrifter i front for utviklingen, også når det gjelder å ta i bruk klimavennlig teknologi.

Høyre vil:

- Styrke satsingen på utvikling og bruk av miljø- og klimavennlig teknologi gjennom å øke fondskapitalen i Fondet for klima, fornybar energi og energiomlegging og styrke Innovasjon Norges miljøteknologiordning som bidrar til risikoavlastning.

- Styrke overføringskapasiteten for elektrisk kraft mellom Norge og det øvrige Europa for å redusere klimagassutslippene, og for å videreutvikle Norge som Europas grønne batteri.
- Sette et energieffektiviseringsmål på 10 TWh i eksisterende bygg innen 2030, stille økte krav til effektivisering i nye bygg og ha støtteordninger/skattefradrag for energiøkonomisering i bedrifter og husholdninger.
- Sørge for at Norge bidrar til å utvikle en kostnadseffektiv teknologi for fangst-, bruk og lagring av CO2 gjennom realisering av minst ett fullskala anlegg og bruke vår kompetanse til innsats i andre land.

En utslippsfri transportsektor

Høyre har en nullutslippsvisjon for transportsektoren.

Høyre mener vi må planlegge byer og lokalsamfunn slik at transportbehovene reduseres. Det betyr at bygging av nye boliger og næringsbygg bør skje langs eksisterende transportkorridorer og ved trafikknutepunkt. Høyre mener vi gradvis må fase ut fossil energi i hele transportsektoren gjennom å stille krav og innføre tiltak som bidrar til rask innfasing av null- og lavutslippsløsninger i alle deler av sektoren. Elektrifisering av transportsektoren er både et energieffektiviseringstiltak og et klimatiltak.

Kollektiv, sykkel og gange

Høyre mener at kollektivtransporten i de store byområdene bør være utslippsfri innen 2025.

Klimaforliket slo fast at trafikkveksten i de store byene skal tas med kollektiv, gange og sykkel. Det krever god arealplanlegging og økt satsing på kollektiv, sykkel og gange slik at transportveksten kan fordeles mellom de tre miljøvennlige transportformene. Det er også avgjørende for å unngå kø, unngå at vei legger beslag på verdifullt areal, og for å skape trivelige lokalsamfunn.

Høyre vil:

- At staten finansierer minst 50 prosent av alle store kollektivutbygginger i og rundt de største byene, og videreutvikle gode bymiljøavtaler som stimulerer kollektiv- og sykkeltiltak.
- Ved statlig medfinansiering av større kollektivsatsinger må det settes krav til fortetting ved kollektivknutepunkter og stasjonsnære områder.
- Legge til rette for utbygging av infrastruktur til lav- og nullutslippsteknologi for kjøretøy, ferger og skip i samarbeid med private aktører.
- Stille krav om lav- eller nullutslippsløsninger når kollektivtransport settes ut på anbud.
- Øke investeringstakten i jernbaneutbyggingen og øke bruken av miljøvennlig drivstoff som elektrisitet og hydrogen.
- Inkludere klimarelaterte mål for transportsektoren i Nasjonal transportplan og presentere tiltak for å nå målene i samme plan.
- Stimulere til økt utbygging av sammenhengende sykkeltraseer i byer og tettsteder.

Miljøvennlige kjøretøy

Høyre vil jobbe for at alle nye kjøretøy er null - og lavutslipputslippskjøretøy etter 2025.

Høyre vil at det skal lønne seg å velge miljøvennlig kjøretøy. Derfor vil Høyre sørge for rammevilkår som bidrar til rask innfasing av nullutslippskjøretøy, og som gjør det lønnsomt å velge nullutslippskjøretøy. Omstilling til nullutslippsteknologi i transportsektoren er helt sentralt for å redusere klimagassutslipp. I tillegg vil det være viktig for å redusere lokal luftforurensning i form av NOx og partikler.

Høyre vil:

- Innrette avgiftene slik at det lønner seg å velge miljøvennlige kjøretøy, og at avgiftene økes gradvis på fossile kjøretøy og fossilt drivstoff.
- Legge til rette for infrastruktur som gjør det mulig å velge nullutslippskjøretøy over hele landet.
- At kommuner som ønsker det skal kunne innføre køprising og ytterligere miljødifferensiering av satsene i bomringene, og sikre kommunene gode verktøy som kan redusere lokale miljøproblemer.
- Øke innfasingen av bærekraftig biodrivstoff og gradvis fase ut alt biodrivstoff som ikke er bærekraftig produsert.

Grønn skipsfart

Alle nye ferger og skip i nærskipsfart bør bruke klimanøytrale energikilder eller nullutslippsteknologi innen 2030.

Norge har lange tradisjoner som skipsfartsnasjon, og har en betydelig næring knyttet til offshorevirksomhet, nasjonal og internasjonal skipsfart. Vi har verdensledende skipsverft og rederier i Norge. Skipsfarten står i dag for store utslipp av klimagasser, og bidrar også til dårlig luftkvalitet i mange av våre største byer. Norge har teknologi, kompetanse og kapital til å utvikle nye teknologiske løsninger som kan bidra til reduserte utslipp både lokalt og globalt.

Høyre vil:

- At alle ferge - og hurtigbåtanbud som trafikkerer korte strekninger, må inneholde krav om null- eller lavutslippsløsninger.
- Utarbeide en plan for etablering av landstrømtilbud for skip i fast rute, i større norske havner.
- Videreføre NOx-fondet.
- Utrede et brukerfinansiert CO2-fond etter modell av NOx-fondet som kan bidra til rask reduksjon i klimagassutslippene fra tungtransport og skipsfart.
- Legge til rette for grønn skipsfart gjennom offentlig-privat samarbeid om miljøvennlige piloter, demonstrasjonsskip og teknologiutvikling innenfor skipstrafikken.
- Gjennomgå avgifter på fossil energibruk i næringen, med mål om at det skal lønne seg mer å ta i bruk miljøvennlige og klimanøytrale fartøy.

Sirkulær økonomi – bedre utnyttelse av ressurser i omløp

Norge skal være et foregangsland i utviklingen av en grønn økonomi som utnytter ressursene bedre.

Høyre vil gjøre Norges økonomi grønnere. Å utnytte ressursene bedre kan gi store gevinster for miljøet, økonomien og samfunnet. Råvarenes maksimale levetid må nyttiggjøres og den totale avfallsmengden reduseres. Det skaper arbeidsplasser, samtidig som det gir bedre miljø og økt verdiskaping for samfunnet.

Høyre er opptatt av å få økt vekst med mindre ressursbruk. Høyre mener det er behov for økt kompetanse på nasjonalt nivå om mulighetene som finnes i å utnytte ressursene bedre. Høyre mener offentlig sektor må gå foran i å etterspørre bruk av sekundære råvarer i sine anskaffelser. Miljøkrav må fremme innovasjon og bidra til å gjøre resirkulering og gjenbruk mer attraktivt. Høyre har som ambisjon å halvere matsvinnet i Norge frem mot 2030, basert på frivillig samarbeid med forbrukere og næringsliv.

Høyre vil:

- Bygge ut bedre ordninger for utsortering av alt matavfall og annet organisk avfall fra husholdninger, offentlige virksomheter og privat næringsliv. Kommunene må legge til rette for bruks- og kostnadseffektive løsninger.
- Stille miljøkrav som fremmer innovasjon, og se på ulike modeller for å bidra til å gjøre resirkulering og gjenbruk mer attraktivt for privatpersoner og bedrifter.
- Innføre regler slik at industrien og næringer blir forpliktet til å følge standarder eller oppfylle mål knyttet til effektivitetsgrad i sin bruk av råvarer, energi eller vann.
- Innføre deponiforbud for avfall som kan materialgjenvinnes (plast, metaller, glass, papp og papir, bionedbrytbart avfall).
- Utrede en miljøavgift på emballasje og fossil plast.

Klimavennlige bygg

Høyre vil fase ut all bruk av fossil energi i byggsektoren og fjernvarmesektoren innen 2020.

Høyre mener en del av løsningen på klimautfordringene er å bygge og rehabilitere bygninger slik at de får et redusert energibehov. Morgendagens bygg må planlegges med løsninger som minimaliserer energibehovet. Høyre vil stimulere flere utbyggere til å velge lavenergihus og nullenergi, som er langt mer energieffektive løsninger enn dagens boliger.

Høyre vil:

- Fase ut all fossil energi i bygg- og fjernvarmesektoren innen 2020.
- Utvikle standarder for miljø- og klimasertifisering av ulike løsninger i byggsektoren.
- Videreføre satsing på ENØK-tiltak i husholdningene og i næringslivet.
- Legge til rette for utvikling av bygg med «nesten nullenergi-standard» eller «plusshus»-standard.
- Prioritere forskningsmidler til utvikling av miljøvennlige bygg, blant annet gjennom økt bruk av trematerialer og treprodukter.

Et bærekraftig jordbruk

Høyre vil at landbruket skal produsere mat på den mest effektive og bærekraftige måten som gir lavest mulig utslipp av klimagasser.

Jordbruket må redusere sine klimagassutslipp for at vi skal nå våre klimamål. Det er avgjørende at klimagassutslippene ikke vokser i takt med matproduksjonen.

Høyre vil:

- Sammen med næringen arbeide for å finne effektive klimatiltak som øker produksjon av biogjødsel og biogass, og som innebærer reduserte utslipp fra maskiner brukt til jordbruk.
- Gjennomgå alle skatter, avgifter og subsidier for landbruket med mål om å stimulere næringen til å redusere energibruk og klimagassutslipp.
- Stimulere til forskning på miljøvennlige alternativer innenfor matproduksjon og husdyrhold.

En grønnere olje- og gassnæring

Høyre vil ha strenge miljøkrav til olje- og gassproduksjonen på norsk sokkel.

Verden beveger seg mot et lavutslippssamfunn. Bruk av fossilt brensel er den viktigste årsaken til menneskeskapte klimaendringer. Samtidig vil verden også i fremtiden ha behov for olje og gass, selv i et lavutslippssamfunn. Olje- og gassproduksjon på norsk sokkel har relativt lave klimagassutslipp, og er underlagt strenge nasjonale klimapolitiske rammevilkår, som CO2-avgift og kvoteplikt. Fremtidig petroleumsvirksomhet i både etablerte og nye områder må kombineres med strenge krav til miljø, sikkerhet og beredskap og til sameksistens med andre næringer, spesielt fiskeri- og havbruksnæringen.

Høyre vil:

- Stille krav om at det gjøres klimapolitiske risikoanalyser i forbindelse med planer for utbygging og drift av nye felt.
- Elektrifisere nye og eksisterende felt der det er klimamessig og økonomisk forsvarlig.
- Styrke konkurransen og mangfoldet på sokkelen for å sikre kostnads-, miljømessig og teknologisk positiv utvikling, og bruke Statens direkte økonomiske engasjement (SDØE) til å stimulere til omsettelighet av lisenser og mer konkurranse på sokkelen.
- Satse på forskning og utvikling som bidrar til økt utvinning, høyere energieffektivitet og nye miljøteknologiske løsninger som reduserer klimagassutslipp i eksisterende og nye felt.
- Etablere et lavutslippsprogram for olje- og gassektoren, i samarbeid med næringen.

Natur og biologisk mangfold

Høyre vil ta vare på naturmangfoldet gjennom en kombinasjon av frivillig vern og bærekraftig bruk.

Høyre vil ta vare på naturmangfoldet for kommende generasjoner og mener det best skjer gjennom en kombinasjon av frivillig vern og bærekraftig bruk.

Høyre vil:

- Arbeide internasjonalt for innføring av strengere reguleringer og flere forbud mot miljøgifter i produkter.
- Stanse tapet av biologisk mangfold i tråd med våre internasjonale forpliktelser.

- Ha et oppdatert økologisk grunnkart over arter og naturtyper i Norge og bruke dette til å redusere konfliktnivået i arealsaker.
- Fortsette arbeidet med å rydde opp i giftige sedimenter i fjorder, elver, havner og innsjøer, og forhindre avrenning av mikroplast i vassdrag.
- Ta vare på bymarker og grønne lunger i byer og tettsteder som viktige rekreasjonsområder.
- Videreføre satsingen på frivillig skogvern i Norge.
- Sikre levedyktige bestander av de store rovviltartene bjørn, ulv, gaupe, jerv og kongeørn i samarbeid med alle våre naboland, innenfor rammene av Bernkonvensjonen, naturmangfoldloven og rovviltforlikene på Stortinget.
- Basere rovdyrforvaltningen på lokal utøvelse av myndighet innenfor nasjonale retningslinjer og bestandsmål.
- Ivareta Norges del av ansvaret for den Nord-Atlantiske villaksstammen
- Hindre spredning av arter som ikke hører hjemme i norsk natur.
- Forbedre skjøtselen av verneområder og nasjonalparker, blant annet gjennom grunneierstyrt forvaltning og lokal medvirkning.
- Øke antallet marine verneområder etter grundige lokale prosesser.
- Ta initiativ til en ny, internasjonal satsning for å forbedre miljøtilstanden til verdens havområder. Dette inkluderer blant annet økt innsats mot marin forsøpling.

Dyrevern og dyrevelferd

Høyre vil at Norge skal ligge i fremste rekke når det gjelder dyrevelferd.

Høyre mener at dyr har en egenverdi, og at håndteringen av dyr skal skje med omsorg og respekt for dyrs egenart. Myndighetene skal forebygge, avdekke og følge opp grove overgrep mot dyrs velferd. Høyre mener at personer som har ansvar for dyr, skal ha kunnskap om dyrets atferdsbehov og dyrets behov for ernæring, sosialisering og fysisk miljø. Dyr skal holdes i miljø som gir god livskvalitet, og funksjonsfriske dyr skal være en forutsetning for alle typer avl. Høyre tar utfordringene knyttet til klima, folkehelse og dyrevelferd på alvor. En bærekraftig landbrukspolitikk skal harmonere med helse-, miljø-, og dyrevelferdspolitiske mål. Høyre ønsker derfor å legge til rette for at det skal bli enklere å ta grønne, sunne og dyreetiske valg som forbruker.

Høyre vil:

- Fortsette pilotprosjektet med dyrepoliti i Norge, og utvide prosjektet ytterligere.
- Ha høye minstekrav til dyrevelferd for alle husdyrslag.
- At forbrukerne skal få mer informasjon om produksjonsmetode for kjøtt, og sammen med næringen finne gode løsninger slik at forbrukere kan gjøre opplyste valg.
- Utrede pålegg om id-merking av hund og katt.
- Dissens: nytt punkt: Avvikle pelsdyrnæringen.

Kultur og mangfold

Høyre ønsker mer kvalitet, mangfold og ytterligere profesjonalisering av kulturfeltet.

Kunst beriker menneskers liv. Kunst og kultur forankrer oss i vår felles historie, og utfordrer oss og åpner oss for det ukjente. Høyre ønsker et kulturliv preget av

nyskapning, kvalitet og talentutvikling fra kunstneriske aktører. Høyres hovedmål er sterke kulturinstitusjoner, økt mangfold på aktørsiden, og god talentutvikling. Den norske kulturarven må sikres.

Idretten er Norges største folkebevegelse og bidrar til god folkehelse, deltagelse og inkludering. Frivilligheten skaper lokalt engasjement og fellesskap. Høyre ønsker å legge til rette for størst mulig frivillig engasjement til idrett og kulturliv. Gjennom frivilligheten oppnår vi sosial tillit, inkludering og hverdagsintegrering. Høyre ønsker å øke det frivillige engasjementet og deltagelsen i idrettsaktivitet. Økonomisk situasjon og sosial bakgrunn skal ikke være til hinder for frivillig innsats.

Levedyktige og uavhengige medier er en forutsetning for demokratiet. Høyre ønsker en omlegging av mediepolitikken for å sikre at allmennkringkastingsrollen ivaretas, og at kommersiell medieproduksjon også er mulig i fremtiden.

Et fritt og levende kulturliv

Høyre vil skape gode muligheter for talentutvikling og rekruttering innenfor kulturfeltet.

Høyre ønsker større privat engasjement og frivillig innsats i kulturlivet, samtidig som flere skal få mulighet til å leve av sitt kunstneriske virke. Statens hovedansvar er å legge til rette for et bredt engasjement i kulturlivet, og bidra til sterke regionale og nasjonale nøkkelinstitusjoner med høy kvalitet. Et sterkt, skapende og kritisk kulturliv må være uavhengig. Et levedyktig kulturliv trenger derfor flere investeringskilder.

Høyre vil skape nye lønnsomme arbeidsplasser i kulturlivet gjennom å tilrettelegge for kreative næringsklynger og styrking av regionale tiltak. Kunst og kultur på høyt nivå er viktig for å stimulere og motivere for interesse på amatør- og grasrotnivå. Samtidig er det umulig å etablere toppsjiktet uten stor aktivitet i bredden. Høyre ønsker store og toneangivende kulturinstitusjoner som sørger for kunst og kultur av ypperste kvalitet, i samspill med selvstendige aktører. Høyre støtter den immaterielle eiendomsretten for opphavsmenn og kulturaktører, og mener denne må styrkes og moderniseres i tråd med teknologisk utvikling.

Høyre vil:

- Opprettholde et fritt og levende kulturliv gjennom både offentlig finansiering og private bidrag.
- Bidra til kvalitet og mangfold i kulturen, med sterkere vektlegging av kulturens næringspotensial.
- Stimulere til maktspredning av kulturlivet, både geografisk, organisatorisk og økonomisk.
- Forenkle og redusere søknadsbyråkratiet i kultursektoren.
- Tilrettelegge for økt eksport av norsk kreativ næring og lønnsomme arbeidsplasser gjennom å samle støtteordninger og bidra til økt kompetanse i klyngemiljøer.
- Ivareta arbeidet med opphavsrettigheter til åndsverk som sikrer et marked for kulturell produksjon og distribusjon.
- Fortsette utviklingen av Talent Norge.
- Opprette en regional talentsatsing for barn og unge gjennom kulturskolen.

- Utrede om det er hensiktsmessig å slå sammen flere museer i Norge, og vurdere å endre finansieringen slik at den blir mer forutsigbar.
- Utvikle en belønningsordning for kulturinstitusjoner som driver godt.
- Sikre de nasjonale kulturinstitusjonene og gjennomgå deres ledelse- og driftsvilkår, og etablere flerårige tilskuddsordninger for store institusjoner.
- Satse på det frie feltet ved å opprettholde og videreutvikle et sterkt Norsk Kulturråd.
- Utvide bruk av praksis-, lærlingeplasser og aspirantordninger ved kulturinstitusjoner som mottar statstilskudd.
- Redusere antall fagutvalg i Kulturrådet og legge om stipendordningene med sikte på langsiktige stipendperioder for å legge bedre til rette for freelancekunstnere og kulturarbeidere.
- Utvikle incentivordningen for internasjonalt orientert filmproduksjon i Norge.
- Sikre gaveforsterkningsordningen.
- Forenkle stiftelsesloven for å legge til rette for mer privat kapital som bidragsyter i kulturlivet.
- Styrke folkebibliotekenes rolle som møteplasser og lavterskeltilbud.
- Beholde innkjøpsordningen for skjønnlitteratur, men gi folkebibliotekene større innkjøpsfrihet.
- Sørge for ytterligere digitalt tilbud gjennom folkebibliotekene.
- Liberalisere bransjeavtalen for bøker.

Norsk kulturarv og språk

Høyre vil sikre norsk kulturarv og kunnskap om norske håndverkstradisjoner.

Kunnskap om egen kultur gir trygghet og gode forutsetninger for å møte dagens mangfold av impulser utenfra på en sjenerøs og konstruktiv måte. Kulturarv handler om vern og om bevissthet. Høyre mener kulturarven ivaretas best gjennom bruk og forvaltning. Kunnskap skjøttes også best gjennom bruk, spesielt håndbåren kunnskap om folkekulturen og håndverkstradisjonene. Høyre mener håndverkets status må økes. Vår evne til samfunnsdeltagelse er særlig knyttet til språket. God språkrøkt er derfor ikke bare en kulturpolitisk målsetting, men også en forutsetning for vår deltagelse i demokratiet.

Høyre vil:

- Sikre at vi fortsatt har to levende norske skriftspråk.
- Styrke det nordiske språksamarbeidet.
- Sikre produksjon av norsk skjønn- og faglitteratur gjennom innkjøpsordningen.
- Styrke norsk kulturarv og arbeid med folkemusikk, folkedans og håndverk, spesielt små og verneverdige fag.
- Innføre kompensasjonsordning for restaureringskostnader knyttet til fredede bygninger i privat eie.
- Stimulere til vern gjennom aktiv bruk av kulturarven, for eksempel vernede bygninger.
- Gi de praktiske håndverksferdighetenes større plass i grunnskolen.
- Samkjøre det departementale ansvaret for kulturminnevern.
- Styrke museenes evne til å ta vare på og tilgjengeliggjøre vår nasjonale kulturarv.
- Vurdere om språknormeringen for bokmål og nynorsk skal flyttes ut av Språkrådet.

Idrett og frivillighet – deltagelse for alle

Høyre ønsker å bygge opp under den frivillige innsatsen og sikre gode rammevilkår for idretten.

Gjennom deltagelse i idrett og frivillighet skapes engasjement, integrering, og styrking av det lokale demokratiet. Idrett og frivillighet gir opplevelse og bidrar til folkehelse. For Høyre er det et vesentlig mål at alle skal ha et godt og variert tilbud for deltagelse i lokalsamfunnet sitt. Staten bør legge til rette for det private engasjementet gjennom gode og fleksible rammebetingelser. Det norske demokratiet og selvstyret er avhengig av engasjement og sterke lokale institusjoner. Høyre mener idrett på høyt nivå er viktig for å stimulere og motivere for interesse på amatør- og grasrotnivå. Det må sikres gode rammebetingelser for den frivillige idretten, samtidig som eliteidretten må gis tilstrekkelig støtte.

Høyre vil:

- Legge til rette for at flere deltar i friluftslivsaktiviteter, i samarbeid med frivillige organisasjoner, idrettslag og andre relevante aktører.
- Gjøre ordninger for momskompensasjon til frivillige organisasjoner mer forutsigbare og rettferdige.
- At en rimelig andel av finansieringen skal gå til breddeidrett.
- Innlemme finansiering av flere friluftsaktiviteter under tippenøkkelen.
- Utnytte kapasiteten i eksisterende idrettshaller på en bedre måte.
- Legge til rette for at flere jenter med minoritetsbakgrunn deltar i organisert idrett.
- Utvide Lotteritilsynets hjemler for å kunne forfølge brudd på markedsføringsbestemmelsene.
- Forsterke Norsk Tippings ansvarlighet gjennom begrensninger på annonsering.
- Sikre Norsk Tippings enerettsmodell.
- Legge til rette for internasjonale idrettsarrangementer i Norge.
- Arbeide for økt mangfold i norsk idrett, også på ledelsesnivå.
- Tillate flere spill-lisenser i Norge, slik at pengene kan komme norsk idrett til gode.

Medier – åpenhet og demokrati

Høyre ønsker selvstendige og uavhengige medier som leverer etterrettelig journalistikk av høy kvalitet.

Mediepolitikken må stimulere til nyskapning og innovasjon slik at bransjen holder tritt med den teknologiske utviklingen. Statlige tilskudd til medieproduksjon er i dag fragmentert og lite treffsikker. Noe støtte gis indirekte gjennom momsfritak, annet via direkte produksjonstilskudd, og noe som lisensavgift. Den digitale revolusjonen har hatt – og har – store konsekvenser for hele mediefeltet. Høyre ønsker en mediepolitikk som opprettholder den frie pressens tradisjoner og grunnverdier i en ny virkelighet. Det åpne nettet må vernes om, samtidig som personvernhensyn og opphavsrettigheter ivaretas.

Høyre ønsker en endring av den statlige mediestøtten etter en ny og prinsipiell tilnærming. Moderne mediestøtte skal være nøytral, ubyråkratisk og med armlengdes avstand til politiske prosesser. Høyre mener det er viktig å sikre allmennkringkasting i Norge for å legge til rette for kulturformidling og språkrøkt, fremme integrering, og sørge

for ytringsfrihet og en åpen og opplyst samtale. Frie medier er en del av demokratiets infrastruktur.

Høyre vil:

- Sikre NRK som et reklamefritt allmennkringkastingstilbud med høy kvalitet
- Opprettholde mediemangfoldet og muligheten for alternative og reklamefinansierte allmenkringkastingstilbud.
- Innføre momsfritak på e-bøker.
- Tilpasse momsfritaket for medieformidling slik at det ikke forhindrer alle kombinasjonsløsninger mellom gratis og betalt innhold.
- Gjennomgå den statlige støtten til mediene med sikte på å vri støtten til produksjon av kvalitetsjournalistikk på alle plattformer.
- Arbeide for at internasjonale medieaktører som opererer i Norge må forholde seg til norske konkurransevilkår.
- Tillate politisk reklame på alle plattformer.
- Sikre nettnøytralitet og åpen digital infrastruktur.

Samene og nasjonale minoriteter

Høyre mener urbefolkningenes og de nasjonale minoritetenes språk og kulturarv er en berikelse for Norge.

Norge er forpliktet til å verne om mangfoldet som skapes av våre nasjonale minoriteter. Høyre vil ta vare på språk og kultur for befolkningen av tater- og romanifolket, rom, jøder, kvener og skogfinner, i likhet med de samiske språk. Høyre mener det språklige mangfoldet gjør norsk kultur rikere og vil arbeide for økt respekt for samiske språk og kultur.

Høyre vil:

- Bevare og videreutvikle samisk språk og kultur som en viktig del av norsk kulturarv.
- Sikre et fullverdig samisk utdanningstilbud fra barnehage til høyskolenivå.
- At Sametinget skal ha en tydelig rolle i arbeidet for samisk språk, kultur og historie.
- Styrke satsingen på helsetjenester til den samiske befolkningen.
- Bekjempe rasisme og hatytringer rettet mot samer og andre nasjonale minoriteter.
- Sikre konsultasjonsplikten med Sametinget.
- Ivareta at private skoler kan tilby samisk undervisning på grunnskole- og videregående nivå.
- Arbeide for å gi elever mulighet til å velge et samisk språk som valgfag.

Mangfold i tros- og livssyn

Høyre mener et fritt trosliv og religionsutøvelse er en grunnleggende menneskerettighet som må beskyttes.

Norge har og skal verne om et mangfold av tros- og livssyn. Høyre mener det er viktig å sikre mulighet for religionsutøvelse, samtidig som det er viktig å respektere og sikre sekulær og humanistisk, ikke-religiøs utøvelse ut fra den enkeltes tro og ønske. Respekt for den enkeltes tro eller ikke-tro er Høyres utgangspunkt. Samtidig har Norge som nasjon og samfunn en klar historisk tilknytning til den evangelisk-lutherske kristne tradisjon. Kirken er skilt fra staten, men ikke fra norsk kultur og tradisjon.

Høyre vil:

- Sikre en reell selvbestemmelsesrett i alle tros- og livssynssamfunn.
- Gjennomgå alle støtteordninger til trossamfunn med krav om reelle medlemskap og likebehandling.
- Gjennomgå støtteordningene til tros- og livssyn for å hindre urimelige utslag for eksempel ved utmeldelse.
- Videreføre støtten til trosopplæring i Den norske kirke.
- Sikre vedlikehold av kirkebygg.
- Sikre gravferdsordninger for alle trossamfunn, og for humanistiske eller sekulære.
- Sørge for at ytringsfriheten fortsatt gjelder på samme måte for både religiøse og religionskritiske ytringer.

Fornye, forenkle og forbedre offentlig sektor

Høyre vil gjennomføre en kommunereform som sikrer at kommunene er store nok til å kunne levere de tjenestene innbyggerne trenger, og forenkle byråkratiet for både innbyggere og næringsliv.

Vi vil ha gode offentlige tjenester som tilpasser seg innbyggernes og næringslivets behov. Det skal sikres produksjon av velferdstjenester gjennom velfungerende kommuner, regioner og staten. Offentlig forvaltning skal konsentrere seg mer om kvaliteten på tjenestene enn om å administrere tjenester. Høyre vil derfor fortsette å modernisere forvaltningen med mål om at flere relevante tjenester kan formidles digitalt.

Offentlig sektor står for en betydelig andel av tjenesteproduksjon og sysselsetting i Norge. Høyre vil føre en politikk som bidrar til innovasjon og effektivisering av offentlige tjenester, og la private og ideelle aktører konkurrere om tjenesteproduksjon der det kan bidra til innovasjon i tilbudet, bedre tjenester, flere gründere, større mangfold og valgfrihet for brukerne. Høyre ønsker å fornye, forenkle og forbedre offentlig sektor. Høyre vil digitalisere de offentlige tjenestene, ha færre skjema og mindre byråkrati, særlig for de små- og mellomstore bedriftene.

En god og serviceorientert offentlig sektor

Høyres mål er å digitalisere tjenester i offentlig sektor, og sørge for at offentlig sektor er bruker- og servicevennlig.

En god og serviceorientert offentlig sektor er viktig for næringslivet og for brukerne av de offentlige tjenestene. For Høyre er det viktig at rapporteringsplikt, søknader og skjemaer reduseres til et minimum.

En effektiv organisering av velferden skal sikre alle gode tjenester. Kommuner som slår seg sammen skal sikres gode overgangsordninger og permanente løsninger som gjør kommunene i stand til å tilby gode tjenester for innbyggerne. Høyre mener Stortinget har et overordnet ansvar for å sikre at Norge har en hensiktsmessig forvaltningsstruktur og i siste instans må avgjøre størrelse, og antall kommuner og regioner.

En viktig forutsetning for at Norge fortatt skal ligge i forkant, er at politikken fremmer og ikke hindrer digitalisering i næringslivet, både gjennom den generelle skatte- og

avgiftspolitikken, gjennom forsknings- og innovasjonsvirkemidlene og ved at stat og kommune legger til rette for digitale arbeidsprosesser i samhandlingen med innbyggere og næringsliv.

Høyre vil:

- Sikre stor valgfrihet i offentlige velferdstjenester.
- At bedrifter og arbeidstakere skal kunne forholde seg til færre rapporteringspunkt, og at informasjon og rapporteringer skal være mulig digitalt.
- La de største kommunene kunne få ansvar for fylkeskommunale oppgaver som veier, kollektivtransport og videregående skole.
- At det skal være enkelt for innbyggerne å orientere seg i, få informasjon om og søke om offentlige velferdstilbud og tjenester.
- Sikre kvalitet på tjenestene, øke mulighetene for brukervalg, og ta i bruk privat-offentlig samarbeid og konkurranse for å bedre tjenester og en effektiv tjenesteproduksjon.
- Gjennomføre brukerundersøkelser og kvalitetsmålinger jevnlig for å gi innbyggere og folkevalgte bedre innsikt i det offentlige tjenestetilbudet, og kunne foreta kvalitetsforbedringer.
- Sikre at private tilbydere skal kunne konkurrere om å levere offentlige tjenester på samme vilkår som offentlige virksomheter.
- Utnytte kjøpekraften i offentlige innkjøp til å utløse innovative og fremtidsrettede løsninger.
- Gjennomføre kommunereformen slik at vi får færre og større kommuner.
- Overføre oppgaver fra stat til lokal forvaltning.
- Gi større kommuner mer ansvar og flere oppgaver.
- Sikre kommuner en inntektsordning basert på effektiv drift og gode velferdsløsninger, der også en større andel av bedriftsbeskatningen kan tilfalle kommunene.
- At kommuner kan ha forskjellig strandsone og utmarksforvaltning når naturforhold og befolkningsstørrelse tilsier det.
- Holde et høyt tempo i digitaliseringen av de offentlige tjenestene, med et mål om å tilby digitale selvbetjeningsløsninger for all kontakt mellom privatpersoner, bedrifter og myndighetene.
- Sørge for at offentlige myndigheter velger løsninger i markedet der disse er bedre og billigere enn det stat og kommune kan utvikle selv.
- Fortsette arbeidet med å utvikle felles registre, felles tjenester og deling av informasjon på tvers av offentlig forvaltning, med et mål om at man ikke må oppgi samme informasjon flere ganger.

Produktivitet i offentlig sektor

Høyre vil bidra til høyere produktivitet i offentlig sektor og en tydeligere rollefordeling mellom offentlig og privat sektor.

Økt produktivitetsvekst er nødvendig for at Norge skal møte de store utfordringene vi står foran. Politikken har særlig ansvar for at produktiviteten i offentlig sektor i årene som kommer, øker langt sterkere enn i perioden som ligger bak oss. Høyre mener veksten i det offentlige byråkratiet må være lavere enn den generelle

sysselsettingsveksten. Ressurser må frigjøres til å utføre velferdsoppgaver og til verdiskaping i privat sektor. Høyre vil ha en tydeligere arbeidsdeling mellom offentlig og privat sektor, der staten ikke driver konkurranse med private aktører på nye områder der markedet allerede fungerer.

Høyre vil:

- Stille krav om at nye oppgaver i offentlig byråkrati fortrinnsvis skal løses innenfor eksisterende bemanning.
- Øke tempoet i digitaliseringen av offentlige tjenester og funksjoner i tett partnerskap med konkurransedrevne private virksomheter.
- Stille krav til virksomhetene i det offentlige om at digitalisering skal utløse større effektivitet og redusert ressursbehov i tillegg til bedre brukeropplevelser.
- Øke konkurransen om utførelsen av offentlige oppgaver og sikre at det er like vilkår når private bedrifter og offentlige institusjoner konkurrer om oppdrag.
- At på områder hvor det eksisterer velfungerende markeder med private aktører, skal det offentlige avvikle sin tilsvarende virksomhet dersom ikke avgjørende samfunnshensyn tilsier noe annet.

Det offentlige skal være en attraktiv arbeidsplass

Høyre vil at kommuner, regioner og staten skal være attraktive arbeidsplasser med dyktige medarbeidere som trives.

Dyktige og engasjerte medarbeidere utvikler trygge velferdstjenester. Høyre mener at det offentlige må bruke sin arbeidsgiverrolle til å utvikle kompetanse og rekruttere slik at det offentlige fyller sin rolle som tjenestetilbyder og -utøver. Det offentlige skal ha kvalitetsbevisste medarbeidere som trives i arbeidstakerrollen og servicerollen overfor befolkningen.

Høyre vil:

- At flere toppledere i det offentlige skal ansettes på åremål.
- Gi mulighet for mer etter- og videreutdanning for å sikre det offentlige best mulig kompetanse.
- Arbeide for at mer av lønnsdannelsen i offentlig sektor kan skje gjennom lokale forhandlinger.
- Følge opp den nye arbeidsgiverstrategien i staten og tydeliggjøre lederansvaret og handlingsrommet samt ansvaret ledere har for å utvikle og effektivisere virksomheten.
- Fortsette tidstyvjakten i det offentlige for å fjerne unødig tidkrevende regler og prosedyrer, slik at tid frigjøres til å løse de viktigste oppgavene.

Levende distrikter og lokalsamfunn

Høyre vil ha sterke byer og levende distrikter. Næringsliv og lokalsamfunn må ha frihet og mulighet til å styre egen utvikling.

En moderne distriktspolitikk gir næringslivet rammer for vekst, og respekterer privat eiendomsrett og lokal forvaltning. Økt lokalpolitisk frihet og handlingsrom vil gi private grunneiere og utviklingsaktører nye muligheter. Små og mellomstore bedrifter vil få ny vekstkraft og gi grunnlag for nye arbeidsplasser som i sin tur sikrer bosetting i distriktene.

Sterke regioner og sterke regionssentra er en forutsetning for et desentralisert bo- og tjenestetilbud. Regioner som har en velfungerende kombinasjon av arbeid, bolig, velferds- og fritidsfasiliteter, er attraktive for innbyggere og tilflyttere. Lokal samfunnsutvikling forutsetter godt samarbeid mellom offentlige, private og frivillige interesser.

Lokalt skjønn skal vektlegges tungt, lokale forvaltningsorganer styrkes, og lovverket skal fremme rammer for utvikling og etablering av nye arbeidsplasser og vekst i distriktene. Høyre vil ha lokalsamfunn der avgjørelser tas så nært den det angår, som mulig. For Høyre er lokal beslutningsrett og privat eiendomsrett viktige verdier for å sikre spredt bosetning og godt lokaldemokrati. Stortinget og regjeringen skal ikke detaljregulere hverken arealspørsmål eller bruksspørsmål for næring og innbygger med mindre det foreligger dokumenterbare nasjonale eller internasjonale føringer. Høyre ønsker å styrke lokalsamfunnets makt på bekostning av statens makt, men ikke på bekostning av enkeltmennesket. Lovlighetskontroll med kommunens virksomhet skal ivareta enkeltborgerens rettssikkerhet.

Høyre vil:

- At nye statlige arbeidsplasser som hovedregel skal etableres utenfor Oslo.
- Spre offentlige kompetansearbeidsplasser over hele landet, også utenfor de største byene.
- Tillate skånsom kraftutbygging i vernede vassdrag uten at det forringer verneverdiene.
- Opprettholde differensiert arbeidsgiveravgift.
- Styrke utbyggingen av infrastruktur i distriktene for å gi næringslivet gode vekstmuligheter.
- Legge til rette for utbygging av digital infrastruktur og utvikling av ny kommunikasjonsteknologi, som reduserer avstandsulemper i distriktene.
- Gi kommunene større myndighet og lokalt handlingsrom i arealpolitikken.
- Fortsette liberalisering og forenkling av plan- og bygningsloven.
- Styrke eiendomsretten og gi grunneier økt innflytelse på forvaltning, regulering og bruk av areal, også i verneområder.
- Avgrense Fylkesmannens muligheter til å drive skjønnsbasert overprøving av kommunene.
- Føre en næringsvennlig politikk som gir grunneiere større råderett over egen eiendom, og som bidrar til verdiskapning og trygge arbeidsplasser.
- Styrke de lokale fjellstyrene og deres oppgaver med naturoppsyn, skjøtsel og veiledning, og utvide ordningen med grunneierstyrt forvaltning av vernede og foreslått vernede områder.
- Revidere eksisterende verneforskrifter og forvaltningsplaner for å se hvordan næringslivsperspektivet eventuelt kan inkluderes bedre.
- Styrke regionsentrene.

En offensiv storbypolitikk

Høyre vil gjøre storbyene i stand til å møte befolkningsveksten og sosiale utfordringer.

Storbyene har spesielle utfordringer knyttet til befolkningsvekst, sosiale forskjeller og integrering. Høyre vil føre en offensiv storbypolitikk for å sette byene i stand til å møte

disse utfordringene. Flere arbeidsplasser og godt kollektivtilbud, gode skoler, boliger og barnehager i byene gir grunnlag for vekst i nabodistriktene.

Høyre vil:

- Føre en politikk som gjør det enkelt å etablere bedrifter og boliger i byene, ved rask saksbehandling og færre innsigelsesmuligheter.
- Etablere kollektivknutepunkter og gode kollektivløsninger i og rundt byene.
- Gjøre de store byene i stand til å håndtere stor befolkningsøkning og utfordringer knyttet til sosiale forskjeller, integrering og migrasjon

Raskere boligbygging

Høyre vil styrke det norske selveierdemokratiet som innebærer å bidra til at flere kan eie sin egen bolig.

Høyre mener det er en sentral oppgave å legge til rette for at flest mulig får muligheten til å eie egen bolig. Økt innflytting til byene og rask prisvekst gjør det til en utfordring for unge i etableringsfasen. Derfor mener Høyre at kommuner, regioner eller stat ikke må legge ekstra byrde på muligheten for å bygge eller kjøpe egen bolig.

Høyre vil forenkle regelverket for å bygge boliger, og begrense eller redusere krav og pålegg som fordyrer prosjektene unødig. Høyre mener det er et mål at flest mulig eier sin egen bolig, og at sosiale ordninger derfor bør utformes slik at de inspirerer til å gå fra å leie til å eie egen bolig.

Mange har ikke mulighet til å eie egen bolig, og Høyre vil arbeide for at det bygges flere utleieboliger ved blant annet å sikre like rammebetingelser for utbyggere og saldoavskrivningsmuligheter.

Høyre vil:

- Fortsette å forenkle og modernisere regelverk og fjerne unødvendige krav og pålegg i lover og forskrifter som forsinker boligbyggingen.
- Redusere klageadgang og forenkle prosedyrer når byggesak er utformet ut fra gjeldende regulering.
- Oppmuntre til at kommuner innfører digitale søknadsprosesser for regulering og bygging, der dette ikke er gjennomført.
- Sikre gode og målrettede ordninger for bostøtte, og målrettet startlån for dem som trenger det mest.
- Sette en tidsfrist for innsigelse, slik at tidspunkt for oppstart av prosjekter er forutsigbart for utbygger.
- Stimulere til økt boligbygging i byene gjennom at det innføres lokale normer med andre krav til uteareal og parkering.
- At lover og regler legger til rette for bygging av gode bomiljøer og variert boligstruktur.
- Gjennomgå avskrivningsreglene for profesjonelle som bygger utleieboliger
- Gjennomgå NAVs garantiordning slik at denne fungerer bedre.

Styrke det lokale selvstyret

Høyre vil fortsette arbeidet med å effektivisere tilsyn, og overføre flere oppgaver fra staten til større kommuner og regioner.

Statlig tilsyn gjennom fylkesmenn og statlige organ skal sikre innbyggerne gode tjenester og lik behandling, og kunne foreta legalitetskontroll og kunne etterprøve vedtak for å sikre likebehandling.

Høyre vil:

- Videreføre arbeidet med å samordne statlige innsigelser.
- La de største kommunene kunne få ansvar for fylkeskommunale oppgaver som veier, kollektivtransport og videregående skole.
- Følge opp regionreformen med en tilpasning av regional stat til de nye regionene.
- Avklare hvilke samfunnsutviklingsoppgaver som skal overføres fra staten til de nye folkevalgte regionene.
- Vri fylkesmennenes tilsyn over til mer kontroll av kvaliteten på tjenestene.